

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»

**Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»**

***Особливості перекладу українською реалій расової сегрегації на
матеріалі англомовного художнього дискурсу***

Допущено до захисту «__» _____ 20 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПРм-01

Острокоморець Анастасія

Миколаївна

Науковий керівник:

д-р філол. наук, проф.

Швачко Світлана Олексіївна

Суми 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	7
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	7
1.1. Феномен расової сегрегації: історичний аспект	7
1.2. Лінгвістичний вимір расової сегрегації в англійській мові	11
1.3. Англомовний художній дискурс та його особливості	14
РОЗДІЛ 2.....	19
ЛІНГВАЛЬНА АКТУАЛІЗАЦІЯ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	19
2.1. Лексико-семантичні характеристики расової сегрегації в англомовному художньому дискурсі.....	19
2.2. Лексико-граматичні особливості расової сегрегації в англомовному художньому дискурсі.....	25
2.3. Класифікація та види расових лексем в англомовному художньому дискурсі.....	30
РОЗДІЛ 3.....	39
АКТУАЛІЗАЦІЯ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ	39
3.1. Особливості перекладацьких трансформацій расової сегрегації в художньому дискурсі.....	39
3.2. Особливості перекладу расової сегрегації	46
3.3. Аналіз перекладу граматичних конструкцій з елементами расової сегрегації на прикладі роману «Прислуга».....	50
РОЗДІЛ 4.....	56
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ	56
4.1. Реферативний переклад творів як метод коректного відтворення контексту расизму	56
4.2. Особливості перекладу-перифраз, які містять расо чутливі лексеми...	66

4.3. Аналіз перекладу партнера як ключовий елемент після перекладацького етапу	76
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
РЕЗЮМЕ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена тим, що в XXI столітті, глобалізація культур у поєднанні з активними міграційними процесами спричинила ескалацію проявів ксенофобії та расизму в світовому суспільстві. З осмисленням проблеми расової дискримінації, в художній літературі почало з'являтися все більше книг, які звертають увагу читача до цього питання.

Вивчення історичного досвіду застосування расових ідей в етнополітичних практиках, їх дослідження з різних позицій сегрегації є життєво необхідним у рамках глобальних змін. Тема расової дискримінації все частіше підіймається в лінгвістичних дослідженнях та художньому дискурсі, особливо англomовному. Не обминула ця тема і перекладознавців, адже переклад текстів де є елементи расової сегрегації створює цілу низку лінгвістичних труднощів, і завданням перекладача є збереження початкової глибини стилізації під час перекладу твору іншою мовою.

Аналіз публікацій за тематикою дослідження. Окремі аспекти особливостей перекладу українською мовою реалій расової сегрегації на матеріалі англomовного художнього дискурсу виступали предметом дослідження великої кількості науковців, серед яких пропонуємо виділити праці наступних авторів: А.Ф. Фефелова, О.М. Шуригіної, А. Спірса, Т. Ван Дейка, В. С. Куліш, М. В. Черник, І. С. Шевченко, А. В. Зінченко та інших, у зв'язку із чим висловлювалися різні точки зору. Питанням перекладу расистського дискурсу займалися в основному зарубіжні лінгвісти, тому особливо важливо проведення подібних досліджень українськими перекладознавцями.

Не зважаючи на той факт, що проблема расової нетерпимості викликають неабиякий інтерес з боку лінгвістики, вона все ще залишається слабо дослідженою в художньому дискурсі. Питання про лексичні та синтаксичні особливості у спілкуванні між людьми різних рас та правильність

їх перекладу все ще залишаються відкритими та потребують більшої уваги та дослідження.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі особливостей перекладу українською мовою реалій расової сегрегації на матеріалі англomовного художнього дискурсу. Для досягнення зазначеної мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- Проаналізувати сутність феномена расової сегрегації в історичному контексті;
- Дослідити лінгвістичний вимір расової сегрегації в англійській мові;
- Визначити сутність англomовного художнього дискурсу та його особливостей;
- Охарактеризувати лексико-семантичні особливості расової сегрегації в англomовному художньому дискурсі;
- Розкрити сутність лексико-семантичних особливостей расової сегрегації в англomовному художньому дискурсі;
- Визначити підходи до класифікації та види расових лексем в англomовному художньому дискурсі;
- Дослідити особливості перекладацьких трансформацій расової сегрегації в художньому дискурсі;
- Проаналізувати особливості перекладу елементів расової сегрегації;
- Провести аналіз перекладу граматичних конструкцій з елементами расової сегрегації на прикладі роману «Прислуга»;
- Дослідити реферативний переклад творів як метод коректного відтворення контексту роману;
- Визначити особливості перекладу-перифраз речень, які містять расочутливі лексеми;
- Проаналізувати переклад партнера як ключового елемента після перекладацького етапу.

Об'єктом дослідження є англomовний художній дискурс.

Предметом дослідження є переклад лінгвістичних проявів расової нетерпимості у художньому дискурсі (на матеріалі англійської мови).

Методи дослідження. У процесі проведення дослідження нами було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, теоретичний аналіз – для визначення особливостей предмету дослідження; стилістичний аналіз – для визначення особливостей перекладу лексичних та граматичних одиниць з проявами реалізації расової сегрегації в англійському художньому дискурсі, порівняння – для аналізу мовного дискурсу тексту оригіналу та тексту перекладу між людьми, які належать до різних рас.

Апробація результатів дослідження. Подано до друку в журнал «Закарпатські філологічні студії» номер 25/2022 під назвою «Расова актуалізація в перекладах українською: ефективні прийоми збереження значень»

Структура та обсяг дипломної роботи. Дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, які поділено на дванадцять підрозділів, висновків, а також списку використаних джерел, який розміщений на 89-100 сторінках (налічує 95 найменувань). Загальний обсяг роботи 106 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Феномен расової сегрегації: історичний аспект

Одним із головних векторів розвитку сучасного суспільства в умовах динамічних глобалізаційних процесів є побудова демократичного, вільного від упереджень світу, подолання соціальної та міжетнічної дезінтеграції, у той час як прояви нетерпимості та дискримінації становлять серйозну перешкоду для реалізації цілі.

Переорієнтація суспільного розвитку почалася вже з другої половини ХХ століття, і за цей час було прийнято декілька фундаментальних документів, серед яких - резолюція ГА ООН 71/181 від 19 грудня 2016 р. У документі зазначається, що «будь-яка доктрина расової переваги є науково неспроможною, морально осудливою, соціально несправедливою і небезпечною та має бути відкинута, так само як і теорії, які намагаються встановити наявність окремих людських рас» [87].

Однак, аналізуючи останні світові новини, доводиться визнати, що прояви расизму, ксенофобії та інших видів расової нетерпимості все ще поширені у різних проявах, відвертих та прихованих, а подекуди навіть розширюють сферу свого впливу в різних регіонах світу. Викорінення цих негативних соціальних феноменів із мислення, мови поведінки та побуту видається процесом повільним та важким, який, вірогідно, може зайняти значний проміжок світової історії.

Вивчення генези расової дискримінації та її нормативного закріплення в умовах розвитку універсального правопорядку виявляє кількостолітню історію. За словами М. Берга та С. Вендта, не дивлячись на визнання самого

терміну лише в 20-х-30-х рр. 20го сторіччя, расизм як сукупність ідей та соціальна практика має набагато довшу історію.

Учені, наводячи короткий огляд становленню расизму, зазначають, що його концепція була сформована на переконанні про поділ людства на раси – певні відмінні угруповання, - які різняться за походженням та фенотипом, і характеризуються самотністю, статичністю та гомогенністю. Відмітно, що тлумачення «раси» стосувалося також й інтелектуальних здібностей та культурного розвитку [54, с.1].

Ідеї расової диференціації були настільки «зручними», що кілька сторіч слугували виправданням практик колонізації, рабства й геноцидів, а з-рештою, сегрегації та дискримінації. За твердженням В. Сет, расистські переконання набули всесвітнього поширення та укорінилися дуже глибоко. Суспільні напади на такі ідеології та їх відкрите спростовування упродовж 20го ст. його так і не знищили, а у 21му ст. расизм набув прихованого, «партизанського» характеру [74].

Походження расистських ідей і досі є предметом диспутів науковців різних студій (Б. Барт, Б. Брод, К. Брунз, К. Гьолен, Ф. Дікьоттер, Дж. Д. Сміт, П. Крамер, М. Цойске та ін.). Переважна більшість схиляється до епохи географічних відкриттів Америки та Індії, адже до того «білі» майже не зустрічали людей, зовнішньо різуче відмінних від них самих. У ході підкорення нових земель постала необхідність формування та поширення певної концепції, яка б пояснювала вчинки колонізаторів, чим, власне, і послужило уявлення про «раси» [29].

Альтернативна думка про походження расизму базується на твердженні, що це явище існували ще в стародавні часи і навіть було інгерентним соціальному устрою певних народів (азіатські та арабські країни). Більше того, Ф. Дікьоттер заявляє, що расизм набув світового поширення, оскільки вдало вирішував питання політичної нерівності, ще й «науково обґрунтовано» [36, с. 1-2].

Історія «наукового обґрунтування» расистських ідей починається з П. Кампера (1722 - 1789) голландського лікаря та краніолога, який запропонував поняття «лицевого кута» та на його основі висунув твердження про верховенство європейців над африканськими неграми [95].

Камперівський послідовник Ч. Уайт (1728 - 1813) поглибив думку, та стверджував, що європейці перевищують африканців не лише фізично, але й розумово. У подальшому американський лікар Д. Сміт долучив до переліку й індіанців, мовляв, на найбільшій відстані одне від одного за розвитком стоять європейці та африканці, індіанці ж знаходяться між ними, та все ж таки ближче до африканців [2, с. 56-57].

Паралельно відбувається розвиток поняття «раса», яке першопочатково не мало аксіологічного забарвлення. Ф. Берньє запропонував його в праці «Новий поділ Землі за різними людськими видами або расами, що її населяють» (1620–1688 рр.). Надалі К. Лінней у «Системі природи» 1738 р. розділив населення планети на чотири раси та описав їх моральні й фізичні риси. Серед інших відомих наукових праць про раси вирізняються класифікація І. Канта (людство ділиться на «білу», «негритянську», «монгольську» та «індійську/індостанську» раси, Ж. Кувьє (людських рас три: біла (кавказька), чорна (ефіопська) і жовта (монгольська) та І. Ф. Блюменбаха (п'ять рас: кавказька, ефіопська, американська, монгольська та малайська).

Наукові розвідки демонструють, що найбільшого розвитку расизм набув у тих країнах, де виникала необхідність виправдовувати експансивні процеси, як-то Сполучені Штати Америки чи колонізація Великою Британією, та політична агресія в азіатських країнах. З огляду на поширеність матеріалу, у поданому дослідженні ми вирішили територіально зосередитися на історії США як найпоширенішому прикладі ксенофобії та расової сегрегації.

На початку 19 ст., коли науковий прогрес в інших сферах змусив тогочасні суспільства замислюватися над окресленням норм етики та моралі. Гостра необхідність підтримання работоргівлі як легальної галузі, позаяк

релігійні та економічні аргументи вже не мали сили, підштовхнули деяких американських «науковців» до пошуків наукового пояснення расизму.

Серед поширювачів теорій «верховенства білих» вирізняються праці Ч. Уайта «Облік регулярної градації людини, різних тварин і рослин», яка містить опис переваг європейців над африканцями; К. Шахтарі, у якій автор відкрито визнає лише існування двох рас – «прекрасної» (білої) та «огидної» (чорної); С. Картрайта, де він пояснив залежність між кольором шкіри негрів та їх поведінкою, розумовими здібностями та хворобами [77, с. 304-305].

Найвищого рівня, особливо на півдні США, суспільний феномен расизму досяг після закінчення Громадянської війни та під час звільнення рабів [40, с. 57.]. За ери Реконструкції по всій території країни почало набирати обертів явище расової сегрегації. Під гаслом «Окремі, але рівні» темношкіру частину населення обмежували у всіх сферах життя, від побуту до навчальних та розважальних закладів. Більше того, якість товарів та послуг для них була значно гіршою порівняно з тими ж позиціями для «білих» [73].

Антологія І. Кс. Кенді «Історія раси та расизму в Америці» яскраво демонструє спадковість расистських переконань поколіннями американців, починаючи від другої половини 18 ст. Автор послідовно викладає наукові та художні доробки американських авторів, що наочно демонструє зміцнення та вкорінення упереджень проти «не білих». Особливої уваги заслуговують розділи із художніх творів (М. Мітчелл, Г. Лі, А. Гейлі), де наведені уривки описують результати тривалого апартеїду, зародження та повільне й важке наростання боротьби темношкірої частини американського суспільства за свої свободи [12].

Починаючи з другої половини 20го ст., у США зароджується рух за громадянські права. Важко та болісно для усього американського суспільства досягалися його вершини: бойкоти, рейди свободи, демонстрації. З 1964 р. було прийнято ряд законів на користь установлення прав та свобод темношкірих американців: закон про заборону расової дискримінації у

громадських місцях, закон про право на участь у виборах, заборона дискримінації при оренді житла.

На сьогодні права темношкірої частини американців однакові з білими, але дискримінація та агресія все ще триває. За переконанням Д.-І. Ломбард, інституційні та особистісні прояви расизму в Сполучених Штатах – це результат багатовікової підтримки та виховування ідей верховенства «білої раси». Фізично люди увійшли в нову епоху, але вкорінені звички, традиції та надбання «тієї історії» перейшли разом із ними [50, с. 89].

Виникнення ідеї «раси» багато сторіччя тому перетворило сьогоденний світ на арену боротьби за рівні права і свободи. Явище расизму має безліч різних аспектів, які вчені намагаються описати та дослідити, з метою знайти вірні рішення для його викорінення. Мова - як носій знань, вірувань та переконань, також постає носієм проявів нетолерантності, особливо імплікованих, а тому заслуговує на особливу увагу з боку лінгвістичних студій.

1.2. Лінгвістичний вимір расової сегрегації в англійській мові

Кожен новий крок на шляху світової еволюції результується у постійному розширенні лінгвістичного досвіду людей одночасно із оновленням чи формуванням культурних традицій. Мовний матеріал є самодостатньою інформацією про світ та людину в ньому, розкриваючи усі тонкощі історичного та соціального розвитку тієї чи іншої лінгвокультури.

Табування расизму, яке почалося у другій половині 20го ст., не оминуло й розвиток англійської мови, постійно вносячи корективи. Щонайменше, варто відмітити розвиток мовленнєвих стратегій, які покликані приховано образити представника іншої раси. П. М. Снайдермен та П. І. Тетлок зазначають, що з переорієнтацією світової спільноти на расову рівноправність, расизм також

модифікувався. На прикладі аналізу американського суспільства учені демонструють прояви расизму, який нині набув прихованого характеру [78].

Вивчення лінгвалізації расової сегрегації, особливо в англійській мові, зародилося наприкінці 20-го ст. Тим не менш, лише у 2015 р. американські вчені Дж. Роса (антрополог) та Н. Флорес (лінгвіст) пропонують назву «расова лінгвістика (*raciolinguistics*)» цього напрямку досліджень [72]. Автори терміну тлумачать його як науковий напрямок, який досліджує методи впливу мови та мовлення на формування уявлень про расові відмінності, та вплив теорій про раси на поширення мовно-мовленнєвих відмінностей між представниками різних етносів [53].

Новоозначений напрям лінгвістичних досліджень об'єднав досі спорадичні доробки багатьох учених, серед яких Т. ван Дейк, К. М. Дюсо, Г. Б. Кляйн, П. І. Тетлок, Ф. К. Янг та ін. З-поміж інших, особливої уваги заслуговує робота люксембурзького вченого Ж.-Ж. Вебера «Мова та расизм», у якій була запропонована гіпотеза стосовно стану досліджень мовного расизму. На переконання автора, мова, будучи відображенням менталітету та норм поведінки певної частини населення, не лише вербалізує її конвенційні ідеї та концепції, але й формує мислення її представників. «Якщо зважити на той факт, що «білій» домінуючій культурі властивий расизм, то й наша мова, з великою вірогідністю, як незамінний передавач нашої культури, також буде расистською» [91].

Одна із теорій, запропонованих Дж. Роса та Н. Флоресом, базується на варіаціях сприйняття спадковими носіями англійської мови представників інших народностей, які вивчають англійську мову як умову проживання у статусі «громадянина Сполучених Штатів». Учені доходять висновку, що невизнання національної мови представниками іншої раси та позиціонування англійської як єдиної «культурної» мови, щонайменше, позбавляє його мовної особистості, змушуючи виховувати в собі нову, англомовну. Та навіть за

опанування особою англійської, американці зберігають зверхність по відношенню до цієї особи [72].

Подальше штудіювання теоретичної бази расової лінгвістики показує декілька напрямів вивчення взаємодії раси та мови. Р. Б. Мур, до прикладу, спробував частково розкрити властивий англійській мові «імплікований расизм», що окреслило практичний вектор досліджень. Учений описав лінгвалізацію кольорового символізму (особливо стосовно кольорів «білий/чорний»), заангажованість деяких термінологічних систем (у сфері політики та права) тощо [59].

Доробки з вивчення явища «історичного дистанціювання» також окреслили один із векторів досліджень расової лінгвістики. Дж. Хіменез авторитетно заявляє, що загальною тенденцією підручників з історії Сполучених Штатів Америки є опис життєвих труднощів «білих американців» як єдиних, які заслуговують на співчуття. Життєписи представників інших етнічностей або ж описані дистанційовано, або взагалі викладені за допомогою генералізуючих конструкцій [46].

Так, серед поширених практик мовного дистанціювання від інших етносів у текстах історичного характеру використання пасивного стану в тих випадках, коли виконавець – представник іншої раси. Яскравим прикладом може слугувати фрагмент історичного дискурсу, а саме - історія спорудження трансконтинентального залізничного сполучення в США у другій половині 19 сторіччя. Аналіз кількох інформаційних сайтів демонструє або розпливчату вказівку про самих будівників-представників національних меншин [24] або взагалі оминає цей пункт з використанням пасивної конструкції, наприклад: “*By 1850, some 9,000 miles of track **had been laid** east of the Missouri River*” [24].

Мова расизму у політичному/публіцистичному дискурсах сьогодні є окремим вектором дослідження на перетині із расовою лінгвістикою. Серед виявлених нами прикладів, найпоширенішим прикладом вербалізації расизму є апеляція до представників інших рас як до “*culturally deprived* (культурно

знедолених)” (*The pull of tourism also allowed **culturally deprived islanders to enjoy concerts by the Animals, Kinks, Tom Jones or Ray Charles** (The Guardian, 28 October, 2004), або “least developed (недорозвинений/найменш розвинений)” (New WTO rules ease entry for **least developed countries** (The Guradian, 6 July, 2012). Варто зазначити, що подібні терміни, хоч і видаються нам звичним та без офенсивних інтенцій, насправді дещо спотворюють розуміння реальності.*

Боротьба за толерантність та рівноправність поставила перед суспільством необхідність глибокого вивчення проявів расизму та ксенофобії, особливо їх лінгвальної репрезентації. Аналіз відповідних наукових доробків доводить, що мова як виразник расофобного менталітету американської лінгвокультури, сторіччями формувалася за допомогою не лише наукових праць, але й завдяки художнім творам. Вважаємо необхідним окреслити особливості текстів англomовного художнього дискурсу з метою подальшого вивчення аспектів прояву расизму в мові та мовленні.

1.3. Англomовний художній дискурс та його особливості

Художня література в усі часи була своєрідним віддзеркаленням подій суспільного життя, рефлектуючи нагальні проблеми як усього соціуму, так і конкретної людини. Мистецтво художнього слова є результатом творчого освоєння автором оточуючого світу у його сучасному стані, й у художньому творі може відобразитися у вигляді цілісного індивідуального образу, конкретної характерної ситуації чи взагалі проступати через специфічний настрій твору.

Вивченню художнього дискурсу присвячені численні роботи вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких В. С. Куліш, Дж. Р. Мартінс З. Харріс, І. С. Шевченко М. В. Черник, М. Стаббс, М. Халлідей Т. ван Дейк та ін.

Варто зазначити, що для розуміння художнього дискурсу першопочатково необхідно уточнити власне поняття «дискурсу», оскільки розуміння цього явища лінгвістичними студіями розвивається вже понад 50 років – від першої публікації про нього З. Харрісом у 1952 р. На той час автор розглядав дискурс як метод аналізу зв'язного мовлення, призначений для виведення дескриптивної лінгвістики за межі одного речення в даний момент часу і для співвіднесення мови та культури [44].

У результаті досліджень нині дискурс має входження у різні наукові сфери. З точки зору зарубіжних лінгвістів дискурс розглядається у кількох іпостасях, як-то: 1) мовна одиниця поза висловлюванням [81]; 2) значення, яке виходить за межі граматичної основи [55, с. 1]; 3) семантична одиниця, але не за формою, а за значенням [42, с. 2]. Пропоновані визначення, звичайно, не є вичерпними, та можуть репрезентувати лише частку комплексного вчення про дискурс як мовне явище.

У вітчизняній парадигмі одним із останніх ґрунтовних тлумачень дискурсу наведено філологинею І. С. Шевченко: дискурс – це «багатоаспектна когнітивно-комунікативна мовна система-гештальт, яка визначається сукупністю трьох аспектів: формуванням ідей та переконань (когнітивний аспект), взаємодією комунікантів у певних соціокультурних контекстах/ситуаціях (соціопрагматичний аспект) та використанням засобів, вербальних та невербальних (мовний аспект)» [1].

Художній дискурс як один із класичних нерідко постає у центрі уваги дослідників і на сьогодні також висвітлюється низкою визначень, до прикладу:

1) художній дискурс, утілений у художньому тексті, створює світ, що містить у собі певний зміст, почуття, експресію, а до його обов'язкових складників належить цілісність його сприйняття читачем; дискурс художнього твору включає не лише лексичну оболонку, але й включає стиль мислення/мовлення автора, репрезентовані через персонажів твору [4, с. 483];

2) сукупність художніх текстів, створених у результаті взаємодії цілей та намірів автора, реакцій читача, та також тексту як сукупності використаних знакових систем: тексту, мови і культури в цілому;

3) дискурс художнього тексту, де останній є фіктивним зображенням реальної дійсності; зображенням, створеним автором; таким, у якому чітко відображені авторські світогляд та світорозуміння, його досвід та фонові знання [3];

4) комунікативний актом, чиєю основною характеристикою є намагання письменника за допомогою свого твору вплинути на внутрішній духовний простір читача, на систему його цінностей, вірувань, переконань і прагнень задля того, щоб змінити їх [35, с. 151].

Проаналізовані визначення художнього дискурсу часто демонструють віддаленість від розуміння його як інтерактивної розумово-комунікативної діяльності через ототожнення із художнім текстом, або ж наданням пріоритету самому тексту. Так становище ми пояснюємо поліаспектністю художнього дискурсу та зорієнтованістю авторів на дискурсивних особливостях, дотичних об'єктів дослідження.

Покеровуючись комплексним дослідженням І. Є. Фролової, у пропонованому дослідженні ми вирішили зосередитися на деяких основних аспектах, як-то когнітивний та комунікативний. За авторитетною думкою К. Крамша, комунікативний та когнітивний аспекти є провідними у художньому дискурсі, оскільки тісно пов'язані з соціо-культурним аспектом; «образ автора» висувається на перший план у когнітивному аспекті, а по-друге, сучасний лінгвістичний підхід постулює вивчення мови з урахуванням культурних, соціальних, ситуативних та особистісних факторів [48].

Говорячи про художній дискурс, у ньому варто розрізнити прозовий та поетичний дискурси [8]. Зважаючи на джерело фактичного матеріалу нашого дослідження, ми зосередимося на вивченні прозового художнього дискурсу.

І. М. Колегаєва, аналізуючи прозовий дискурс, з-поміж іншого, називає його авторсько-персонажним, що обґрунтовує наступним чином: оскільки, прозові твори поєднують у собі авторське та персонажне мовлення, а значить і демонструють зовнішній (читач - автор) та внутрішній плани комунікації (персонажі в творі) [8].

У когнітивному аспекті на перший план висувають образ автора, як реально існуючого творця художнього твору, фіктивного персонажного дискурсу. За розумінням В. В. Виноградова, в образі автора поєднуються усі структурні властивості словесно-художнього цілого. Таке твердження розширюється сучасними когнітивними підходами до вивчення художнього прозового дискурсу, зосереджуючись на ментальному просторі творця, який містить усе те, що згодом втілиться у творі.

Із образом автора тісно пов'язане явище «художньої картини світу», адже автор проєціює особистісний досвід, суб'єктивне бачення світу, у художньому творі. Такому виду сприйняття світу (Б. С. Мейлах), властиві антропологічність, філософізм, образність, естетизм, дихотомія універсального та особистісного, присутність національно-культурного елементу, історичність та спадковість.

Комунікативний аспект художнього прозового дискурсу переважно висвітлюється через опис його регулятивного потенціалу, виходячи із переконання Т. ван Дейка про провідну роль саме прагматичної функції у цьому дискурсі – впливі автора на свідомість читача через художній твір [35].

І. Є. Фролова у своєму доробку говорить про поширений список функцій художнього дискурсу, серед яких волюнтативна, модальна, естетична, етична, емоційно-оцінна, акумулятивна, трансмісійна тощо [10, с. 57]. На нашу думку цей список можна поширювати, зважаючи на жанрову різноманітність творів художнього дискурсу.

Окрім того, дослідниця заглиблюється у поняття дискурсивної стратегії – реалізованому намірі мовця (автора твору), актуалізований висловленнями

(художнім текстом) адекватно бажаних соціально значущих цілей та актуалізується висловленнями, які втілюють стратегічний смисл, конструйований учасниками взаємодії. Серед них авторка виділяє глобальні репрезентативну нарративну, з відповідними різновидами, як-то локальна, суб'єктно-аналітична, об'єктно-аналітична тощо [10, с. 57].

Художній дискурс постає розумово-комунікативною взаємодією адресанта-письменника та адресата-читача, заглибленою у низку контекстів (епоха, культура, соціум, ідеї, світогляд автора/читача тощо) та представлений прозовим та поетичним дискурсами. Художньому прозову дискурсу властива персонажність, оскільки автор часто реалізує свій задум через кількох дійових осіб у творі. Провідними аспектами художнього дискурсу постають когнітивний і комунікативний, які тісно пов'язані між собою та із культурно-соціальним аспектом.

Впливовість автора тексту на реципієнта видається важливою ознакою художнього дискурсу: автор не залишає читачеві широкий простір для власних роздумів, «спонукаючи» читача до рефлексії, самоаналізу та внутрішніх змін. У ході вивчення історії американського расизму було виділено кілька художніх творів, знакових для цього явища. Висновки теоретичної фази пропонованого дослідження закріпили рішення його авторки у виборі роману Кетрін Стокетт «Прислуга» як джерела для підбору фактичного матеріалу дослідження.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВАЛЬНА АКТУАЛІЗАЦІЯ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Лексико-семантичні характеристики расової сегрегації в англomовному художньому дискурсі

Лінгвістичне дослідження мовленнєвої діяльності як антропоцентричного явища сприяє можливості проаналізувати ключові загальнотеоретичні проблеми, акцентуючи увагу на питаннях об'єктивних проявів людини у мові та процесах мовлення. У культурній сфері одним з найважливіших елементів мовленнєвої картини виступає не лише формування узагальненого образу людини, але й її місця в суспільстві як представника певної раси або народності, тобто вияву соціального моделювання статі чи расової приналежності [6, с. 54].

Враховуючи те, що художній дискурс виступає в якості важливого елемента культури народу, відіграючи роль транслятора більшості сформованих стереотипів, існує можливість для його використання як основи зазначених явищ, у тому числі підвищення рівня расової самоідентифікації, формування системи цінностей в умовах мультикультурного соціуму, стилю повсякденного життя та особливостей мислення, ролей і відносин між представниками різних народів і рас, що набуваються у процесі їх соціалізації [22, с. 26].

Сучасні стандарти у художній літературі передбачають існування вимог стосовно представлення толерантних повідомлень, використовуючи переважно расовочутливе мовлення. Специфіка формування концепції расової упередженості свідчить про те, що питання расової дискримінації виступають в якості кінцевого продукту розвитку культури та соціальної взаємодії. До того ж, вона актуалізується у різноманітних комунікативних контекстах та

знаходить своє зовнішнє вираження на усіх існуючих мовленнєвих рівнях, у тому числі й у лексичному наповненні художніх елементів, у яких мають місце актуалізатори расових питань.

До категорії найбільш поширених маркерів расової приналежності прийнято відносити позначення кольору шкіри, а також віднесення до конкретної національності чи раси. До того ж, має місце використання лексем, що містять вказівки на релігійну приналежність. У цілому існує можливість виокремити декілька форм актуалізації расової сегрегації.

Першою такою формою виступає актуалізація расової сегрегації за критерієм кольору, що виступає в якості найпоширенішого семантичного типу, в основу якого покладено колір шкіри людини. Так, в одному випадку має місце використання нейтральної лексики із використанням лексеми «colo(u)r» (колір). Наприклад, «*Evangelicals of Color Fight Back Against the Religious Right*. [41]» – *Євангелісти різного кольору* протистоять релігійним правилам.; «An interesting comment when you consider two of the biggest blockbusters of the past decade, *Black Panther* and *Crazy Rich Asians*, have casts almost entirely made up of *people of colour*. [28]» – Цікавий коментар, якщо взяти до уваги два найбільших блокбастери останнього десятиліття, «Чорну пантеру» та «Божевільно багатих азіатів», у яких акторський склад майже повністю складається з кольорових людей; «I'm more famous than most *people of colour* in Minnesota, and yet in ten years I have only ... [70]» – Я відоміший за більшість кольорових людей у Міннесоті, але за десять років у мене лише...; «*Kamala Harris slams Republicans on abortion, says they're killing poor women of color*. [47]» – Камала Гарріс критикує республіканців за аборти, кажучи, що вони вбивають бідних кольорових жінок; «*Anya Taylor-Joy wrongly called «woman of colour»* [13]» – Аню Тейлор-Джой неправильно називають «кольоровою жінкою»; «One of the two candidates in Boston's historic mayor's race has found herself questioned about her decision to identify as *a person of color* [14]» – Одного

з двох кандидатів на історичних виборах мера Бостона поставили під сумнів її рішення назвати себе *кольоровою людиною*.

Якщо звернути увагу на специфіку мікроконтекстів, то подібна варіація визначення расової приналежності людини виступає в якості найбільш логічного методу при використанні расо чутливої лексики, оскільки сприяє максимально нейтральному виділенню людини на підставі расової ознаки. Проте, такий спосіб є недостатньо поширеним у порівнянні з іншим – використанням конкретної назви кольору чи тону шкіри. Наприклад, «Donald Trump Makes an Awkward Pitch to *Black Voters* in Atlanta [18]» – Дональд Трамп робить незручну позицію *темношкірим виборцям* в Атланті; «Trump's made the same criticism of *black athletes, black journalists and black Members of Congress*» Peter Wehner, a veteran of three Republican administrations, tweeted last week [76]» – «Трамп так само критикував *чорношкірих спортсменів, темношкірих журналістів і темношкірих членів Конгресу*», — написав минулого тижня в Твіттері Пітер Венер, ветеран трьох республіканських адміністрацій; «Behind Willie Wilson's appeal to *black voters*: 'Willie's story is the story of *black people* in America and *black people* in Chicago' [23]» – За зверненням Віллі Вілсона до *чорношкірих виборців*: «Історія Віллі — це історія *чорношкірих людей* в Америці та *темношкірих людей* у Чикаго»; «He panders to his base by cruelly treating *brown-skinned migrant children* like subhumans [79]» – Він потурає своїй базі, жорстоко ставлячись до темношкірих дітей-мігрантів як до недолюдей; «*Black women* in the US marry less than others - and the numbers are even lower for darker skinned black women [56]» – Чорношкірі жінки в США виходять заміж рідше за інших, і ці цифри тим нижчі, чим темніший колір; «Considering the actual diversity of Washington Heights, the fact that only one member of the ensemble cast is a *dark-skinned actor* looks like colourism [39]» – Враховуючи справжнє розмаїття Washington Heights, той факт, що лише один учасник акторського складу є *темношкірим актором*, виглядає як колорит.

Поширеність використання другого підходу пояснюється існуванням мовленнєвої традиції англomовної категорії населення, що має місце у випадку звернення до темношкірих людей. Така варіація апелювання до національних меншин лише частково можливо визнати расочутливим, оскільки більшість кольорових апелятивів сприймаються в негативному контексті, як, наприклад, у випадку використання категорії «blacks».

У контексті досліджуваного питання доцільно зауважити, що в історичній практиці має місце постійна маніпуляція кольором шкіри представників національних меншин. Не зважаючи на це, в сучасних умовах розвитку расочутливого мовлення у текстах із темношкірими людьми простежується певне «тестування» на предмет прийняття або несприйняття в суспільстві досліджуваних лексичних конструкцій.

В якості наступного найбільш поширеного різновиду можливо виділити актуалізацію расової ідентифікації людини в залежності від її територіальної приналежності, що ґрунтується на апелювання до місця проживання чи походження особи. Наприклад, «A trademark dispute involving an *Asian American band* that calls it self the Slants provoke dalively Supreme Courtargument ...[83]» – Суперечка щодо торговельної марки за участю *азіатсько-американської групи*, яка називає себе Slants, викликає жваві суперечки у Верховному суді...; «Chinese goals are often achieved at the expense of average *Africans*; American goals are achieved by their flourishing [71]» – Китайські цілі часто досягаються за рахунок пересічних африканців; Американські цілі досягаються шляхом їх розквіту; «The Enduring Russian Propaganda Interests in Targeting *African-Americans* [30]» – Незмінні російські пропагандистські інтереси щодо *афроамериканців*; «Life as a *Mexican American* on the Border Patrol: 'The system is not broken' [27]» – Життя *мексиканського американця* на кордоні: «Система не зламана»; «*Mexican American* shave faced shocking acts of racist violence [57]» – *Мексиканські американці* зіткнулися з шокуючими актами расистського насильства; «Louisiana girl becomes first *African American*

winner of Scripps spelling bee [37]» – Дівчина з Луїзіани стала першою афроамериканкою, переможницею Scripps spelling bee.

У вище представлених прикладах текстів до основних елементів актуалізаторів переважно віднесено наявність вказівки на расову ідентифікацію, а також приналежність до громадянства Америки. Подібний підхід є цілком обумовлений наявністю повідомлення про національне коріння людини, одночасно не позбавляючи права на громадянство, що виступає в якості додаткового підтвердження вираження поваги до іммігрантів.

Додатково до окремої групи можливо віднести поєднання вище представлених форм расовочутливих тем. Наприклад, «The killings of unarmed *Black Americans* have got to end,” Sanderstweeted” [67]» – Вбивствам беззбройних *темношкірих американців* потрібно покласти край», – написав Сандерствіт; «... prepared for the tape of my father using the word "monkeys" to describe *black African delegates* to the United... [68]» – ...підготовлений для запису, на якому мій батько використовує слово «мавпи» для опису *чорних африканських делегатів* до Сполучених...; «The panel has a monumental challenge: crafting a historic reparations proposal that earns the support of *Black Californians* and a majority of California lawmakers [52]» – Комісія має монументальне завдання: розробити історичну пропозицію про відшкодування, яка заручиться підтримкою чорношкірих жителів Каліфорнії та більшості законодавців Каліфорнії; «The top 100 most powerful *black Britons* have been announced – and business woman Jacky Wright tops the list [61]» – Оголошено топ-100 найвпливовіших темношкірих британців – бізнесвумен Джеккі Райт очолила список; «Directors should honor African Americans by hiring *Black Americans* to play them [25]» – Режисери повинні вшановувати афроамериканців, наймаючи *темношкірих американців*, щоб грати їх; «Sir Lenny Henry has written an open letter to encourage *Black Britons* to take the Covid-

19 vaccine [75]» – Сер Ленні Генрі написав відкритого листа, щоб закликати чорношкірих британців прийняти вакцину проти Covid-19.

Вищепредставлена форма апелювання до представників національних меншин також є расочутливою, оскільки темношкірі люди не позбавлені права на їх законне громадянство, а лише звертається увага на існування проблем, що пов'язані із такою категорією населення. У цілому простежується загальна тенденція до використання лексичних зворотів, що спрямовані на позначення расової приналежності. Проте, в окремих випадках має місце використання інвективі, наприклад, «...To see those, those *monkeys* from those *African countries* — damn them... [62]» – ... «Побачити тих, тих *мави* із тих *африканських країн* — до біса з ними»...; «... prepared for the tape of my father using the word "*monkeys*" to describe black African delegates to the United... [62]» – ...підготовлений для запису, на якому мій батько використовує слово «*мави*» для опису чорних африканських делегатів до Сполучених...; «...referred to Latinos as "*beaners*" and blacks as "*niggas*" and "*wild animals*"...[89]» – ...називали латиноамериканців «*бінерами*», а темношкірих — «*ніггерами*» та «*дикими тваринами*»...; «One of Israel's chief rabbis called black people "*monkeys*" during his weekly sermon [65]» – Один із головних рабинів Ізраїлю під час щотижневої проповіді назвав темношкірих людей «*мавами*»; «United Airlines worker charged with calling black customer "*a monkey*" and "*a shining monkey*" [31]» – Працівника United Airlines звинувачують у тому, що він назвав чорношкірого клієнта «*мавою*» та «*сяючою мавпою*».

Використання вищепредставлених лексичних зворотів свідчить про існування практики застосування образливих висловлювань у прямому мовленні інших осіб. Зазначений підхід варто сприймати в якості валідного, оскільки не дивлячись на кардинальне засудження будь-яких мовленнєвих проявів расизму, одночасно встановлюється корпус расочутливого мовлення та закріплення расовоінвективних лексичних зворотів.

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що аналіз лексико-семантичних характеристик расової сегрегації свідчить про існування переважання лексико-граматичних маркерів расової лексики шляхом використання прикметників, тобто опису кольору шкіри, національності чи расової приналежності. До того ж, має місце існування певних взаємозалежностей у процесі використання досліджуваних лексичних зворотів як самостійних категорій або у сполученні з іншими словами, що зумовило додаткову потребу в проведенні лексико-граматичного аналізу актуалізаторів расовочутливих лексем.

2.2. Лексико-граматичні особливості расової сегрегації в англomовному художньому дискурсі

Специфіка міграційних процесів у світі на сучасному етапі, а також складність можливих наслідків зумовлює потребу в їх відображенні у різноманітних творах і текстах. У той же час, підіймаючи делікатні та чутливі теми, автор повинен дотримуватися обережності у процесі обрання лексичного інструментарію, особливо у випадку представлення звернення чи опису подій, що стосуються національних меншин або інших категорій населення, які є чутливими до будь-яких, навіть незначних, проявів расизму.

У процесі мовотворчості важливу роль відіграє використання лексем, для яких притаманна расова ідентифікація, при цьому їх структура може бути різною, внаслідок чого формується їх співвідношення з іншими частинами мови. Для початку існує потреба у дослідженні однокомпонентних актуалізаторів расової приналежності. Так, з метою позначення кольору можуть використовуватися наступні прикметники: «Speaking to the Guardian on Sunday, Yamba said: «As we opened the door, we saw the graffiti on the door: 'No blacks, no blacks' [42]» – Розмовляючи з Guardian у неділю, Ямба сказав: «Коли

ми відчинили двері, ми побачили графіті на дверях: «Ніяких *чорних*, ніяких *чорних*»; «Williamsburg, once 50% *black* [82]» – Вільямсбург на 50 % *чорний*; «Why a novelist shifted to essays about the ‘disorientation’ of being *Black* in the world [92]» – Чому романіст перейшов до есе про «дезорієнтацію» *чорношкірого* у світі; «‘Beverly Hills while *Black*’: Race, wealth, policing collide on Rodeo Drive [19]» – Беверлі-Хіллз, поки *чорний*: раса, багатство, поліція стикаються на Родео-драйв.

Також має місце використання прийменників, що позначають територіальну, національну чи релігійну приналежність. Наприклад, «Republicans did not learn their lesson, and they have revived some of that *anti-Latino* sentiment,” said U.S. Rep. Norma Torres [16]» – «Республіканці не засвоїли свого уроку, і вони відродили деякі *антилатиноамериканські* настрої», — сказала член палати представників США Норма Торрес; «The brouhaha over white nationalism and stories of *Latino* intimidation have overshadowed the fact ... [89]» – Шум навколо білого націоналізму та історії про залякування *латиноамериканців* затьмарили факт...; «Chinese goals are often achieved at the expense of average *Africans* [86]» – Китайські цілі часто досягаються за рахунок пересічних африканців); «*American* goals are achieved by their flourishing [90]» – *Американські* цілі досягаються їх розквітом; «Bangladesh Orders Death for *Islamist* in Killings [17]» – Бангладеш наказав стратити *ісламістів* за вбивства.

Усі вищепредставлені приклади підтверджують факт того, що більшість однокомпонентних вербалізаторів расової сегрегації характеризуються низькою репрезентативністю. Використання зазначених зворотів переважно у контексті вираження зневаги свідчить про те, що непоширена компонентність, за рахунок актуалізації виключно однієї ознаки, активізує негативний підтекст застосовуваної лексеми, у зв'язку із чим можуть трансформуватися у расово інвективні [5, с. 85-86].

Ще однією достатньо поширеною формою расової сегрегації можуть виступати двокомпонентні актуалізатори, які також поділяються на окремі підвиди. Так, до категорії словосполучень, коли використовується слово «black» та інший прийменник варто віднести наступні: «President Trump, speaking at Benedict College in South Carolina, said he had done more for *black voters* than any other president [45]» – Президент Трамп, виступаючи в коледжі Бенедикта в Південній Кароліні, сказав, що зробив більше для *чорношкірих виборців*, ніж будь-який інший президент; «After 6 trials, Supreme Court throws out man’s murder conviction over efforts to keep *black people* off jury [32]» – Після 6 судових процесів Верховний суд скасував обвинувачення у вбивстві чоловіка через спроби не допустити *темношкірих* до суду присяжних; «Prosecutors want *black judge* who criticized incarceration rates of African Americans removed [62]» – Прокурори вимагають звільнення *чорношкірого судді*, який критикував рівень ув’язнення афроамериканців; «*Black households* can afford just 25% of homes for sale, down from 39% in 2012 [20]» – *Чорношкірі домогосподарства* можуть дозволити собі лише 25% будинків виставлених на продаж, порівняно з 39% у 2012 році; «Harvard awards Queen Latifah medal for contributions to *black history, culture* [94]» – Гарвард нагороджує медаллю королеви Латіфи за внесок в *історію та культуру темношкірих*; «The Unequal Costsof *Black Homeownership* [15]» – Нерівна вартість *володінь афроамериканців*; «Lee Elder, first *Black golfer* to play Masters, dies at age 87 [49]» – Лі Елдер, перший *темношкірий гравець у гольф*, який грав у Masters, помер у віці 87 років.

Також поширеним є використання двох ознак расової чи національної приналежності. Наприклад, «After El Paso shooting, *Mexican Americans* can no longer be ambivalent minority [63]» – Після стрілянини в Ель-Пасо *американці мексиканського походження* більше не можуть бути двозначною меншиною; «Notre Dame *African-American* mascot responds to racist social media criticism [66]» – *Афроамериканський талісман собору Нотр-Дам* відповідає на расистську критику в соціальних мережах; «A historic day’: Montgomery,

Alabama, elects its first *African-American mayor* [11]» – Історичний день»: Монтгомері, штат Алабама, обирає свого першого *мера афроамериканця*; «A trademark dispute involving an *Asian American band* that calls itself the Slants ... [83]» – Суперечка щодо торгової марки за участю *азіатсько-американського гурту*, який називає себе Slants....

Існування актуалізаторів, що мають двокомпонентну побудову расової сегрегації, свідчать про існування спільної схеми сполучень, яка полягає у співвідношенні актуалізатора расової ідентифікації, загального іменника та номінації країни громадянства і проживання, що є логічно обумовленим. Так, авторами акцентовано увагу читачів саме на характеристиках расового відношення шляхом представлення першого елемента, а другий компонент спрямований виключно на підкреслення нейтральності об'єктів чи вказівку на законні підстави для перебування людини в конкретній державі. За допомогою такого лекчисного рішення існує можливість для поміщення описаних варіантів до категорії расо чутливого мовлення [5, с. 86].

Окрім вищепредставлених форм, достатньо поширеною визнається трьохкомпонентна форма расової сегрегації, яка може бути двох типів. Так, у першому випадку мова йде про поєднання іменника та категорії «of colo(u)r», наприклад, «I'm Welsh and a *woman of colour*. Why does the census tell me that's impossible? ... *People of colour* have been an important part of Wales' history for centuries [33]» – Я валлієць і *кольорова жінка*. Чому перепис каже мені, що це неможливо? ... *Кольорові люди* були важливою частиною історії Уельсу протягом століть; «Prominent *Britons of colour* condemn BBC over Naga Munchetty complain[34]t» – Видатні *кольорові британці* засудили BBC за скаргу Наги Манчетті. В інших випадках прийнято використовувати поєднання таких елементів як колір шкіри – «skinned» та іменника, наприклад, «Readers discuss an article about how *darker-skinned southern Italians* faced racism a century ago and had to struggle for acceptance [26]» – Читачі обговорюють статтю про те, як *темношкірі південні італійці* століття тому зіткнулися з

расизмом і боролися за визнання; «A wall that encaged me as a young, *dark-skinned girl* [88]» – Стіна, яка захопила мене, молоду *темношкіру дівчину*; «... also panders to his base by cruelly treating *brown-skinned migrant children* like subhumans [93]» – ... також потурає своїй базі, жорстоко поводяться із *темношкірими дітьми мігрантів*, як з недолюдьми; «If you go to the Disneyland in Shanghai, on any typical morning of the week, you'll see 20,000 black-haired, slanty-eyed, *yellow-skinned Chinese* desperate to get into Disneyland [51]» – Якщо ви підете до Діснейленду в Шанхаї, будь-якого типового ранку тижня ви побачите 20 000 чорноволосих, косооких, *жовтошкірих китайців*, які відчайдушно прагнуть потрапити в Діснейленд.

Остання проаналізована форма відображення расової сегрегації свідчить про те, що шляхом розширення структури існує можливість для надання їй нейтрального забарвлення, тобто віднести до категорії расочутливої. Використання першого підтипу є актуальним у зв'язку із використанням комбінації, одним із елементів якої є нейтральна категорія «*so(u)r*», у зв'язку із чим досягається можливість для уникнення вказівки на колір шкіри людини, а інколи і національної приналежності особи. У другому підтипі знаходить свій прояв можливість пом'якшення кольорової відміни між представниками різних рас чи національностей, що досягається за допомогою використання понять відтінків, що також є цілком логічним підходом [5, с. 87].

Вищепредставлені форми та підтипи расочутливих лексичних зворотів свідчить про можливість використання авторами ефективних рішень у процесі відображення представників різних народностей. На відміну від однокомпонентних, дво- та трьохкомпонентні вербалізатори визнаються найбільш ефективними рішеннями у випадку існування потреби у вказівці на расову приналежність, оскільки до їх складу віднесено й інші категорії слів, за допомогою яких нейтралізується образливий ефект [5, с. 87].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що сучасні літературні та публіцистичні тексти одночасно характеризуються обмеженістю

та свободою, що полягає у здатності розкривати найбільш актуальні в суспільстві теми, одночасно супроводжуючись настанням відповідальності за правильність вербального представлення й оформлення окремих тем. Саме це й обумовило потребу в проведенні лексико-граматичного аналізу мікроконтекстів для подальшого визначення особливостей расової сегрегації та лексики, що використовується для розкриття зазначених питань. Встановлено, що авторами достатньо вдало здійснюється підбір вербалізаторів расової сегрегації, а також використовуються логічно обумовлені конструкції у процесі представлення расо чутливих тем.

2.3. Класифікація та види расових лексем в англомовному художньому дискурсі

Аналіз теоретичних джерел свідчить, що починаючи з кінця ХІХ століття представниками американської літератури неодноразово використовувалися різноманітні методи відображення тематики расизму. В окремих художніх творах взагалі викладаються питання, що у подальшому сприяють віднесенню таких творін до найбільш значимих в історії. Не зважаючи на це, у процесі огляду літературних художніх творів простежується тенденція до існування конкретних характерних зображень персонажів, які відносяться до інших рас чи національностей [21, с. 12].

На сьогоднішній день у художній літературі представлено достатньо велику кількість можливостей та свободи для опису злочинів на ґрунті расизму, а також расової сегрегації американського соціуму. При цьому, для сучасних суспільних рухів є притаманною повна підтримка викриття процесів, якими зумовлений сучасний стан ксенофобії та расової сегрегації у світовому просторі в цілому, а особливо – в американському.

Аналіз англomовного художнього дискурсу свідчить про те, що існує велика частотність використання лексичних зворотів, в яких увага акцентована на расовому розподілі. Так, одним із найбільш поширених випадків є використання колоронімів, переважно прикметників, що входять до складу віднесено різноманітні словосполучення та вживання субстантивів, що спрямовано на позначення расових ознак. В якості одного із найбільш поширених расових маркерів прийнято вважати колоронім «black». В якості прикладу можливо привести випадок використання залучення, що характеризується зниженим значенням: «*Black e mo. Black e mo. Yaddadsleepsnekked. Black e mo black e mo ya dadd sleeps nekked. Black e mo...*» [60, с. 25].

З вищепредставленого прикладу вбачається, що використання лексеми «black» пов'язано із необхідністю передачі спроби образити людину, під якою ховається натяк на ненормальний відтінок її шкіри, що проявляється в такому уривку з тексту як «твій тато спить роздягненим». Доцільно зауважити, що у зазначеному прикладі темний колір шкіри порівнюється з чимось бридким, вульгарним та забороненим, що проявляється у сні без одягу. Отже, вказівка у тексті на той факт, що людина спить вночі роздягненою, одночасно виступає в якості акцентування уваги на її кольорі шкіри, що набуває образливого значення. Проте, вважаємо, що сон людини без одягу не виступає чимось аморальним до того моменту, коли цей факт виноситься на обговорення широкого загалу. Окрім цього, колір шкіри в даному випадку не має жодного відношення до таких особливостей сну людини, внаслідок чого можливо стверджувати про використання лексеми «black» в якості вульгаризму.

В іншому випадку має місце використання лексеми «black» як інвективи, розуміючи під нею колір шкіри, який є бридким, таким, що не підлягає видаленню: «- “You stop talking about her daddy,” I said.- “What do I care about her old *black* daddy?” asked Maureen.- “*Black?* Who you calling *black?*”- “You!” ... Safe on the other side, she screamed at us, “I am cute! And you ugly! *Black*

and ugly *black* emos. I am cute!” [60, с. 46]» – Ти перестань говорити про її тата, — сказав я. — Що мені до її старого *чорного* тата? запитала Морін.- «*Чорний?* Кого ти називаєш *чорним?*» - «Тебе!» У безпеці з іншого боку, вона кричала на нас: «Я мила! А ти негарна! *Чорні* та потворні *чорні* емо. Я мила!

У вищепредставленому прикладі мова йде про спілкування між трьома темношкірими дівчатами, одна з яких намагалася образити інших, називаючи їх чорними і бридкими. В даному випадку достатньо яскраво продемонстровано відношення одних темношкірих людей до інших. Існування тиску расової сегрегації на психологічну стабільність людини ще з дитячого періоду є занадто сильним, оскільки вони самі вбачають у цьому існування чогось бридкого та неприємного, у зв'язку із чим зазначений факт використовувався ними в якості образи.

Достатньо цікавим є порівняння чорношкірої дівчинки із мухою шляхом використання лексеми «black»: «They lived on cold black-eyed peas and orange pop. Like flies they hovered; like flies they settled. And this one had settled in her house. “Get out,” she said, her voice quiet. “You nasty little black bitch. Get out of myhouse.” [60, с. 32]» – Вони жили на холодному чорноокому горошку та апельсиновій попі. Вони, як мухи, витали; схожі мухи вони оселилися. А цей оселився в її будинку. «Забирайся», — сказала вона тихим голосом. «Ти противна маленька чорна погань. Геть з мого дому». Не зважаючи на те, що у даному прикладі лексема «black» не використовується по відношенню до дівчинки, проте за допомогою його використання формується загальне негативне враження, що підкріплюється саме її порівнянням з мухою. Доцільно зауважити, що таке порівняння здійснено також темношкірою жінкою.

Використання у вищепредставленому прикладі порівняння з мухою є достатньо експресивною інвективою, що відрізняє його від простого застосування прикметника «black», оскільки має місце звинувачення людини у її природніх властивостях, на які неможливо жодним чином вплинути. Те саме можливо стверджувати й стосовно мухи, яка не може змінити свій природній

вигляд. Не зважаючи на це, у процесі спілкування жінка використовує вульгаризми, що поєднуються із ад'єктивним інтенсифікатором до застосовуваної лексеми «black» для підсилення його інвективності. Достатньо неоднозначним видається той факт, що жінка, що ображає дівчину, має той самий колір шкіри, що виступає в якості додаткового підтвердження факту ненависті темношкірих американців, що пов'язано із хвилею расистської пропаганди, а також намагань у будь-якому випадку відмежуватися від подібних фактів у своїй біографії.

Інколи зустрічаються приклади, коли використання лексеми «black» не супроводжується будь-якими випадками расової дискримінації, проте для них не є характерною додаткова експресивність. Наприклад, «Such girls live in quiet *black neighborhoods* where everybody is gainfully employed [60, с. 63]» – Такі дівчата живуть у тихих *чорних кварталах*, де всі працюють; «Junior used to long to play with the *black boys* [60, с. 111]» – Раніше Джуніор прагнув пограти з *чорними хлопцями*; «They go to land-grant colleges, normal schools, and learn how to do the white man's work with refinement: home economics to prepare his food; teacher education to instruct *black children* in obedience [60, с. 112]» – Вони ходять до коледжів, які надають землю, звичайних шкіл і вчаться вишукано виконувати роботу білої людини: домашнього господарства, щоб готувати собі їжу; освіті вчителів, щоб навчати *чорних дітей* слухняності; «He began to sink into a rapidly fraying gentility, punctuated with a few of the white-collar occupations available to *black people*, regardless of their noble bloodlines, in America: desk clerk at a colored hotel in Chicago, insurance agent, traveling salesman for a cosmetics firm catering to *blacks* [60, с. 116]» – Він почав занурюватися в аристократію, яка швидко зношувалась, перемежовуючись декількома професіями «білих комірців», доступними для *темношкірих людей*, незалежно від їхнього благородного походження, в Америці: портійщик у чорношкірому готелі в Чикаго, страховий агент, комівояжер для косметичної фірма, що обслуговує *темношкірих*.

З вищевикладеного вбачається, що використання прикметника «black» не у будь-яких випадках супроводжується для відображення дисфемічного значення до темношкірої категорії населення. Так, у побуті це виступало в якості номальної ознаки поділу американських громадян на біло- та темношкірих, внаслідок чого у суспільстві було сформовано певні умовності.

В інших випадках має місце використання цілої низки колоронімів, що сприяють відображенню темного кольору шкіри. Доцільно зауважити, що усі вони звертаються саме до темношкірої категорії населення, проте за своїми лексичними характеристиками використання назв відтінків свідчить про позитивне відношення одних людей до темного кольору шкіри інших. Наприклад, «A cinnamon-eyed West Indian with *lightly browned skin* [60, с. 52]» – Вест-Індієць із коричневими очима та *злегка смаглявою шкірою*; «Pecola backed out of the room, staring at the pretty *milkbrown lady* in the pretty gold-and-green house who was talking to her through the cat's fur [60, с. 78]» – Пекола позадкувала з кімнати, дивлячись на симпатичну *молочно-коричневу* леді в гарному золото-зеленому будинку, яка розмовляла з нею крізь котячу шерсть; «Poland, in her sweet strawberry voice, began another song: I know a boy who is *sky-soft brown* [60, с. 93]» – Пеккола своїм солодким полуничним голосом почала іншу пісню: «Я знаю хлопчика, який *коричневий, як небо*.»; «They are thin *brown girls* who have looked long at hollyhocks in the backyards of Meridian, Mobile, Aiken, and Baton Rouge [60, с. 102]» – Це худі *коричневі дівчата*, які довго дивилися на мальви на подвір'ях Меридіана, Мобілу, Ейкена та Батон-Ружу.

В останньому прикладі вживання лексеми «black», у порівнянні з попередніми, мають більш зневажливий характер відношення до темношкірої дівчини, а також інших об'єктів. Достатньо поширене використання ад'єктивних порівнянь є підтвердженням того, що дівчина сама сприймала колір своєї шкіри як щось бридке, що свідчить про існування значного

психологічного тиску на темношкіру частину населення у період активізації расової сегрегації.

Ще однією поширеною лексемою є «colored», що також виступає в якості своєрідної вказівки на колір шкіри. У той же час, використання такої лексеми супроводжується більш нейтральним характером, не маючи на меті застосування додаткових конотацій. Наприклад, «They sat in little rows on street curbs, crowded into pews at church, taking space from the nice, neat, *colored children* [60, с. 34]» – Вони сиділи невеликими рядами на вуличних узбіччях, збиваючись на лавки в церкві, забираючи місце у гарних, охайних, *кольорових дітей*; «Up north they was everywhere – next door, downstairs, all over the streets – and *colored folks* few and far between [60, с. 51]» – На півночі вони були всюди – по сусідству, внизу, на всіх вулицях – і *кольорових людей* було небагато.

В інших випадках лексему «colored» може бути використано в якості критерію для расового розмежування населення у громадських місцях. Історичні джерела свідчать про те, що категорія «colored» застосовувалася в якості традиційного прикметника для відображення місця чи побутових предметів, призначених саме для темношкірих людей, розмежовуючи їх від тих, що призначені виключно для білошкірих людей. Наприклад, «Dry-mouthed with excitement and apprehension, he went to the *colored side of the counter* to buy his ticket [60, с. 103]» – З пересохлим ротом від хвилювання та страху він підійшов до *кольорової сторони стійки*, щоб купити квиток; «... a few of the white-collar occupations available to black people, regardless of their noble bloodlines, in America: desk clerk at a *colored hotel* in Chicago, insurance agent, traveling salesman for a *cosmetics firm catering to blacks* [60, с. 104]» – ...кілька професій білих комірців, доступних темношкірим людям, незалежно від їхнього благородного походження, в Америці: портійщик у *чорношкірому готелі* в Чикаго, страховий агент, комівояжер *косметичної фірми, яка обслуговує темношкірих*.

У контексті досліджуваного питання доцільно зауважити, що використання лексеми «colored» має місце не у контексті сучасного більш толерантного відношення та позначення «іншого кольору», а саме з метою підкреслення відмінностей між «білими» людьми та представниками інших народностей, а, отже, і кольору шкіри. У той же час, інколи використання зазначеної лексеми носило позитивний характер, наприклад, «He hated to see the swings, slides, monkey bars, and seesaws empty and tried to get kids to stick around as long as possible. White kids; his mother did not like him to play with niggers. She had explained to him the difference between *colored people* and *niggers*. They were easily identifiable. *Colored people* were neat and quiet; *niggers* were dirty and loud. He belonged to the former group: he wore white shirts and blue trousers; his hair was cut as close to his scalp as possible to avoid any suggestion of wool, the part was etched into his hair by the barber. In winter his mother put Jergens Lotion on his face to keep the skin from becoming ashen. Even though he was light-skinned, it was possible to ash. The line between *colored* and *nigger* was not always clear; subtle and telltale signs threatened to erode it, and the watch had to be constant [60, с. 178]» – Він ненавидів бачити порожні гойдалки, гірки, мавпячі ґрати та гойдалки, і намагався змусити дітей залишатися там якомога довше. Білі діти; його мати не любила, щоб він грався з *неграми*. Вона пояснила йому різницю між *кольоровими людьми та неграми*. Їх було легко ідентифікувати. *Кольорові люди* були акуратними й тихими; *негри* були брудними та гучними. Він належав до першої групи: носив білі сорочки та сині штани; його волосся було підстрижене якомога ближче до шкіри голови, щоб уникнути будь-яких ознак вовни, перукар врізав цю частину у його волосся. Взимку мати наносила йому на обличчя лосьйон «Jergens», щоб шкіра не стала попелястою. Хоч і світлошкірий, можна було попелити. Межа між *кольоровим і чорним* не завжди була чіткою; тонкі та виразні знаки загрожували його знищити, і варто було постійно стежити.

Вищепредставлений приклад достатньо яскраво розкриває проблематику загального психологічного стану темношкірого населення у період активізації расистського ідеологічного руху. Використання лексеми «colored» в даному випадку використовується у позитивному контексті, а в якості противаги застосовано лексему «nigger», метою чого виступає чітке розмежування між біло- та темношкірими людьми. Окрім цього, у зазначеному прикладі лексема «nigger» спрямована на реалізацію функції дисфемізму, що є протилежною до евфінастичної лексеми «colored». На сьогоднішній день зазначені лексеми вживаються у наступних значеннях: «colored» у контексті «інший колір», що є політкоректним виразом; «nigger» або «негр», що відіграє роль дисфемізму.

У цьому зв'язку пропонуємо звернути більш детально увагу на використання лексеми «nigger» в англомовних літературних творах. У випадку використання зазначеної лексеми у ролі ад'єктиву або субстантиву, вона спрямована на використання виключно дисфемістичної функції, сутність якої полягає у зниженому зверненні до категорії населення, що мають темний колір шкіри. Наприклад, «I reckon I knows a *lying nigger* when I sees one, but jest in case you ain't, jest in case one of them mammies is really dyin' and wants to see her little old smoke before she meets her maker, I gone do it [60, с. 13]» – Я вважаю, що я впізнаю *брехливого негра*, коли побачу його, але жартуйте, якщо ви ні, жартуйте, якщо одна з цих мам справді помирає і хоче побачити її маленьку стару курку, перш ніж вона зустрине свого творця, я пішов це зробити; «Lord. Have mercy. That *dirty nigger* [60, с. 46]» – Господи. Мати Милосердя. Той *брудний негр*; «Well, that old *crazy nigger* she married up with didn't help her head none [60, с. 185]» – Ну, той старий *божевільний негр*, за якого вона вийшла заміж, не допоміг її голові.

Так, метою використання лексеми «nigger» мало місце у випадках, коли мова йде про асоціальну категорію темношкірого населення, яке характеризувалося недостойною поведінкою. У порівнянні із сьогоднішніми

реаліями, зазначена категорія виступає в якості основних серед дисфемінізмів, що використовуються для відображення расової приналежності, проте її прагнуть не використовувати у художніх текстах.

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що зміст більшості проаналізованих лексем свідчать про наявність негативних, знижених, нейтральних та позитивних апелятивів. У цілому переважають дволексемні маркери расової приналежності, в яких особливого значення набуває значеннєвий складовий елемент, якими є расово марковані прикметники. При цьому, використання однолексемних маркерів, серед яких нами виокремлено субстантивні лексеми, що призначені для опису кольору шкіри, є менш поширеними у художньому дискурсі.

РОЗДІЛ 3

АКТУАЛІЗАЦІЯ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

3.1. Особливості перекладацьких трансформацій расової сегрегації в художньому дискурсі

Збільшення контактів між представниками різних мовних спільнот у різних сферах наукового пізнання зумовлює потребу у здійсненні якісного перекладу текстів з однієї мови на іншу. На сьогоднішній день більшість проблем перекладознавства аналізуються із урахуванням особливостей здійснення перекладу з іноземної мови на рідну. Питанням лексично-семантичних характеристик тексту та їх відтворенні при перекладі іноземною мовою присвячено багато наукових робіт. Актуальність даного питання пов'язана із недостатнім знанням процесу перекладу з рідної мови на іноземну, а також збільшеним останнім часом інтересом до соціальних і культурних закономірностей тексту, які необхідні для забезпечення високої якості перекладу.

Актуальним є створення тексту, який може бути повноцінною заміною для оригінального тексту в процесі міжкультурної комунікації за допомогою іноземної мови. Перекладачі враховують лексико-семантичні особливості англомовних текстів будь-якої тематики при перекладі документів іноземною мовою, визначають семантичну близькість тексту рідною мовою і тексту іноземною мовою.

Будь-який текст, який підлягає перекладу, повинен бути точним і повним викладом матеріалу. При цьому, в окремих випадках дозволяється наявність тих виразних елементів, які використовуються в художній літературі і які надають мові емоційну насиченість, що на пряму залежить від тематики тексту, який перекладається. Спеціаліст, який безпосередньо займається перекладом

тексту, намагається виключити можливість довільного тлумачення перекладених пропозицій. У цьому зв'язку доцільно зауважити, що при перекладі наукових текстів практично відсутні такі виразні засоби, як метафори, метонімія та інші стилістичні фігури, які широко використовуються в художніх творах для додання живої, образної мови. У той же час, переклад художніх творів здійснюється із урахуванням мовної специфіки відображення різноманітних мовних оборотів у конкретній мові.

В залежності від того, який саме текст підлягає перекладу, існує потреба у врахуванні можливості використання експресивних мовленнєвих оборотів, оскільки у деяких випадках є необхідним збереження одного із принципів наукової термінології, а саме точності та ясності думки. У цьому зв'язку можливо стверджувати, що наукові тексти є дещо «сухими», позбавляючи окремих елементів емоційного забарвлення. При цьому, протилежна картина спостерігається при перекладі художніх творів чи публіцистичних текстів.

Перекладачеві необхідно не тільки зберегти сенс оригінального тексту, але й побудувати речення таким чином, щоб вони були зрозумілі носію мови. У зв'язку з цим проблема рівнів еквівалентності при перекладі постає в новому світлі. Різні вчені виділяють різні рівні еквівалентності тексту в оригіналі й перекладу тексту. Більшість з них вважають, що еквівалентність слід розглядати на рівні лексики і граматики, проте все ж таки єдиної позиції до цього часу не сформовано.

Важливо враховувати більш високі рівні (рівень тексту, культурний рівень тощо). Еквівалентність на цих рівнях має такий же прагматичний вплив на одержувача інформації, як і текст оригіналу. Коли фахівець здійснює переклад з української на англійську (і навпаки), він починає з перетворення лексичних і семантичних особливостей тексту на рівні окремого речення як мінімальної мовної роботи. Однак це не граматичне речення. Така пропозиція має узгоджуватися за формою, включена в конкретну мовну ситуацію і має конкретну комунікативну задачу. Таким чином, основна увага приділяється

комунікативній перспективі пропозиції. Саме фактична сегментація виконує комунікативну функцію, передає інформацію і впливає на вибір граматичних і семантичних структур, спосіб побудови пропозиції [64].

Переклад текстів повинен базуватися на використанні не лише однієї моделі. Разом із граматичними трансформаціями, які знаходять свій прояв у процесі семантичного аналізу початкового тексту та побудові висловлювань, у процесі перекладу використовуються й методики лексичного та синтаксичного перефразування, семантичного перетворення тощо. Так, у відповідності до позиції Я.І. Рецкер, лексичними трансформаціями виступають специфічні логічні прийоми мислення, використання яких сприяє розкриттю сутності та значення іншомовних слів, аналог яким наявний у рідній мові. За загальним правилом прийнято виділяти сім основних різновидів трансформацій, якими є наступні: диференціація значення, конкретизація, генералізація, змістовний розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація витрат при перекладі.

Існування розбіжностей у структурній побудові певної мови може зумовлювати виникнення труднощів, що безпосередньо пов'язані із зберіганням та передачею інформації при перекладі слів на іншу мову. Враховуючи те, що будь-яке слово виступає в якості лексичної одиниці загальної лексичної системи, внаслідок чого постерігається наявність унікального семантичного навантаження, у зв'язку із чим спостерігаються випадки відсутності збігів між лексичними системами обох мов. Отже, ключову роль відіграють лексичні трансформації, що розглядаються в якості «відхилення від словникових відповідників». У разі встановлення факту наявності подібного відхилення у процесі перекладу слів чи словосполучень з англійської на українську мову, існуюча лексична одиниця трансформується у мові перекладу на іншу, що надає дещо іншого значення у порівнянні з тим, що подано на мові оригіналу, внаслідок чого можливо стверджувати про наявність лексично-семантичних трансформацій. Сутність останньої полягає

у заміні певних лексичних одиниць в одній мові на інші, які в деяких випадках навіть не виступають словниковими еквівалентами.

При здійсненні перекладу будь-якого тексту з української на англійську (і навпаки), простежується чітка тенденція певних лексичних та семантичних особливостей, які переважають у порівнянні з іншими. Якщо звернути увагу на окремі аспекти кількісного співвідношення використовуваних лексичних трансформацій, то можна помітити тенденцію відмови в процесі перекладу від деяких семантично надлишкових слів, які не мають важливого семантичного та сенсового значення для розуміння сутності тексту.

Специфіка перекладу окремих текстів та публікацій, зокрема, у науковій сфері, обумовлена, перш за все, наявністю в мові оригіналу усталених термінів і виразів, у вузькій області. Функціональні, структурні та семантичні характеристики різноманітної термінології надають змогу сформулювати наступне визначення. Так, терміном або науковою категорією є слово або словосполучення, що використовуються у функціонуванні основи будь-якого мовного стилю, що виражає ключове поняття, володіє чіткими смисловими межами, обмеженими можливостями, звичками. У той же час, у науковій літературі зазначається, що найбільші труднощі викликає не сам переклад термінів у конкретній науковій сфері, що зумовлені закріпленням у тлумачних та перекладацьких словниках та довідниковій літературі, але й специфічними лексико-семантичними принципами побудови, сутність та значення яких зумовлюється конкретними мовними та культурними.

Однією із обов'язкових умов забезпечення еквівалентності перекладу виступає збереження ключових комунікативних цілей. З метою досягнення поставлених завдань перекладач має здійснювати формальні перетворення, які у науці перекладознавства прийнято розглядати в якості «лексичних трансформацій». На сьогоднішній день ключовими факторами, які впливають на виникнення лексично-семантичних трансформацій, виступають наступні: притаманність різноманітних характеристик предмета, явища чи поняття;

існування відмінності у смисловому вираженні слова; характеристики семантичного контексту та специфіка сполучення слів [9, с. 254].

Слова в англійській мові мають більш абстрактний характер, ніж аналогічні в українському перекладі. Прийом узагальнення знаходить своє відображення у випадках, коли слово або словосполучення вихідної мови з більш вузьким значенням замінюється відповідним з англійської, але з більш широким значенням. Подібні зміни у процесі перекладу тексту можуть бути складними. Відбувається трансформація як окремих слів, так і пропозицій в цілому. Незважаючи на те, що лексичні одиниці не мають загальної внутрішньої форми і схожих семантичних компонентів, вони в достатній мірі передають смисловий зміст, виражений в різних мовах. У контексті перекладу важливо відзначити структурні та логічні перетворення, які включають:

1. Ситуаційна компенсація (перекладач використовує цей тип трансформації при необхідності введення власних приміток, так званих виносок. Відходячи від постулату про невидимість здійснюваного посередництва, він використовує виноски як експлікативний метод, що допомагає заповнити переклад, швидше за все, невідомою для одержувача культурною інформацією).

2. Стилiстична компенсація (переклад, зокрема, різноманітних документів, іноді включає в себе виправлення стилістичних помилок, заміну неправильних, помилкових поєднань слів і приведення вихідного тексту до бажаного стилю викладу мовою перекладу).

3. Логічна і граматична компенсація (при перекладі рукописних документів можуть бути важко читані або нечитабельні місця).

У процесі перекладу існує потреба у відновленні логіко-граматичного зв'язку пропозиції. Таким чином, можна позначити, що прийом лексичного опущення, узагальнення, прийом семантичного розвитку і цілісної трансформації найбільш часто використовуються при перекладі тексту з української на англійську – і, крім того, можна виділити групу структурно-

логічних перетворень в якості доповнення до поточних перетворень перекладу. У процесі перекладу тексту з української на англійську мову реалізуються наступні стратегії.

1. Стратегія загальної оцінки стилістичної близькості тексту в оригіналі і тієї групи текстів, до якої повинен належати текст перекладу. При реалізації цієї стратегії перекладач повинен оцінити ступінь емоційності і виразності перекладеного тексту (українською мовою) і привести його, обравши відповідні еквіваленти, у відповідність з нормами англійського художнього, наукового чи політичного дискурсу.

В рамках цієї стратегії необхідно виділити всі ті частини перекладеного тексту, де його автор підкреслює свою особисту думку, створює «ефект присутності» і вдається до надмірної балакучості. Подальший пошук перекладацьких рішень слід вести відповідно до норм англійського дискурсу. Суб'єктивну, категоричну особисту оцінку рекомендується перетворити в більш імпліцитну оціночну характеристику англійського тексту з меншим ступенем категоричності. Врахування цих особливостей при перекладі більше сприяє забезпеченню прагматичної еквівалентності оригінального тексту і тексту перекладу, ніж пряма передача всіх особливостей оригінального тексту, які порушують норми англійського тексту.

2. Необхідно дотримуватися структури організації тексту перекладу (поділ тексту на абзаци з урахуванням меж суперфразової єдності у вигляді сегментів тексту (усного або письмового), що характеризуються відносною семантичною і функціональною завершеністю, тісними логічними, граматичними і лексичними зв'язками, що об'єднують компоненти тексту.

3. Структурне перетворення конкретних речень, включених у вихідний текст, у речення мовою перекладу. За загальним правилом у процесі перекладу на англійську мову відбуваються такі перетворення: структурна трансформація і поділ пропозиції; об'єднання речень під час перекладу; перетворення, пов'язані з логічним поданням інформації у тексті; доповнення або пропуски,

що забезпечують дотримання прийнятих граматичних норм побудови речення в англійській мові; логічне розташування семантичних груп [58].

При виконанні перекладу художніх та наукових текстів варто приймати до уваги наступні аспекти:

1. Визначити технічну складність, обсяг і лінгвістичні особливості.
2. Перекладач має володіти знаннями у різних сферах, у тому числі культурній та лінгвістичній областях.
3. В окремих сферах наукового пізнання існує потреба у використанні спеціальних методів перекладу, у тому числі й використання двомовних словників.
4. Перекладач повинен знайти мовні структури з тим же виразом, що і написані на вихідній мові.
5. Якість перекладу повинна бути перевірена належним чином, і повинна бути проведена остаточна суворя перевірка, щоб переконатися, що процес був виконаний правильно і перекладені документи готові до використання у практичній діяльності [58].

Таким чином, процес перекладу обов'язково включає в себе реконструкцію тексту, засновану на розумінні та інтерпретації перекладача. Водночас, переклад – це скоріше акт міжкультурної комунікації, аніж акт міжмовної комунікації. Сутнісне значення слова, яке перекладається, напряду залежить від семантичних характеристик, а також способів поєднаних за його допомогою слів. У випадку констентуального використання слів у художніх творах, часто знаходить свій прояв глибоке усвідомлення автором його семантичної структури. Це обгрунтовано властивостям для слова парадигматичних і семантичних зв'язків, внаслідок чого лексичний потенціал слова розкривається будь-якою мовою. Отже, ефективність міжмовної та міжкультурної комунікації забезпечується шляхом усвідомлення мовних та комунікативних компетенцій перекладача, його здатності правильно обирати

ті чи інші варіанти перекладу, використовуючи при цьому різноманітні лексико-семантичні трансформації.

3.2. Особливості перекладу расової сегрегації

Проблема стилістики перекладу тісно пов'язана із проблемою еквівалентності та адекватності. Очевидно, що якщо знехтувати стилем тексту оригіналу і не передати при перекладі стилістичні засоби оригіналу, необхідний рівень еквівалентності не буде досягнутий. Повна адекватність перекладу також має на увазі врахування стилістичних особливостей оригіналу. Це означає, що при перекладі необхідно знайти замінювачі стилістичних засобів оригіналу. Більшість лінгвістів вважають, що головною задачею перекладача є прагнення відтворити функцію стилістичного прийому, а не сам прийом. За ствердженням В. Крупнова специфіку перекладу слід вбачати у передачі мовних особливостей та образної системи тексту. Отже, ускладнюються лише задачі, які вирішує перекладач, сама ж діяльність залишається незмінною.

Політкоректна лексика становить значний інтерес для перекладознавства. Такі лексичні одиниці англійської мови, окрім того, що є реаліями та часто не мають еквівалентів в українській мові, також є неологізмами і тому перекладачам доводиться створювати нові відповідники в мові перекладу та застосовувати різноманітні лексичні та граматичні трансформації, щоб якомога точніше передати денотативне та конотативне значення вищезгаданих елементів.

Більше того, політична коректність є явищем культурним і оскільки її прояви та значення в культурах різних країн відрізняється, то і при перекладі помічаємо, що евфемістичне значення притаманне політкоректній лексичній одиниці мови оригіналу при перекладі не завжди зберігається. Таким чином, професійному перекладачу потрібно знати особливості культур мови

оригіналу та мови перекладу, щоб обрати вірний спосіб перекладу і адекватно відобразити не лише денотативне, але й конотативне значення лексичної одиниці.

Коли сучасному перекладачеві трапляється фраза «black people» він часто постає перед вибором, як же її перекласти: «чорні, «чорношкірі», «афро»(американці), «люди кольору»? Перший варіант – відверто расистський, який проте емансипативні. Другий вказує на фізіологічної ознаки, а отже, расистський. «Афро»-хтось проблемні тим, що ми можемо не знати, звідки описані люди родом. «Люди кольору» – калька з англійської. То на який контекст нам спиратися в перекладі? Зокрема, зважаючи, що норми політкоректності – руху пригнічених груп за більш справедливу мову – можуть сильно відрізнятись залежно від країни та позиції тієї чи іншої групи. Не забуваймо й про те, що ці норми, точніше, спосіб проблематизації усталених форм мовлення, можуть швидко змінюватись, як і все в політиці й активізмі.

Тож перш за все треба спиратися на очевидні речі: коли в тексті фігурує персонаж – відвертий расист чи антисеміт – у його лексиконі будуть елементи мови ненависті, гидко від цього перекладачці чи ні. Те саме й з автором (плюс моральна дилема, навіщо за таке братися, але то вже тема для іншої розмови). В такому разі вживання елементів расової сегрегації при перекладі буде «нормою».

Починаючи з кінця 19го ст. представники американської літератури все частіше висвітлюють тему расизму, а деякі твори взагалі стають знаковими для своїх епох. Тим не менш, аналізуючи відповідні художні твори минулих століть, можна помітити характерні стандарти зображення героїв-представників інших рас [21].

Авторка пропонованого дослідження переконана, що сучасна художня література має більше можливостей та свобод описувати злочини расизму та расової сегрегації американського суспільства. Саме тому. джерелом

емпіричного матеріалу послугував дебютний роман американської письменниці Кетрін Стокетт «Прислуга», який побачив світ у 2009 р.

Письменниця народилася та виросла у м. Джексон, столиці штату Міссісіпі, що на півдні США. Як історія самого міста, так і штату сповнена історичними подіями, пов'язаними із расизмом, що пояснює вибір Стокетт у локалізації подій у романі: дія відбувається у цьому ж місті, але у 60-ті роки 20 сторіччя.

Історія розповідається від першої особи, але оповідачками по черзі виступають три героїні. Ейбілін, афро-американка, все своє життя пропрацювала служницею у білих людей, виростила сімнадцятеро їхніх дітей, але втратила свого єдиного сина. Мінні, також представниця темношкірої частини населення, невгамовна й нестримна жінка, з якою не варто сперечатися. Через свій непростий характер вона змушена часто змінювати господарів. І, нарешті, Скітер, біла дівчина, яка після закінчення університету повертається у рідний Джексон. Вона мріє про письменницьку кар'єру й хоче розповісти світові про те, що коїться на Півдні Америки.

Доля зводить разом цих трьох героїнь, і, неочікувано для себе, вони становляться учасницями боротьби із расовою сегрегацією та руху за права людини. Їх особлива роль полягає у тому, що вони втрійох пишуть книгу про життя темношкірих на Півдні США.

Аналіз роману надав можливість визначити кілька специфічних тем, які тісно переплітаються із темою расизму. Перш за все, це важливе питання для 1950–1960 рр., – проблема національно-етнічних відносин, зокрема боротьба населення з расовою дискримінацією. Саме тому виокремлення образу «Прислуги» (Ейбелін) як головної героїні викликає у читача співчуття до трагічності існування темношкірої частини американців. У романі показуються не лише спроби героїнь продовжувати боротьбу за рівноправне існування, а й мудрість та самоповага.

По-друге, розкривається питання прислуг, особливо, темношкірих. Аналіз історичних наукових джерел продемонстрував, що проблема прислуги обговорювалася вже давно, але виключно з позицій хазяїв. Уперше новий ракурс вивчення з'явився після Другої світової війни: все пояснювалося тим, що попит значно перевищував пропозицію на ринку цих послуг [7].

Ми переконані, що до швидкого наростання бунту стосовно положення темношкірих у США та світі призвів цілий комплекс причин, серед яких не останніми були спроба повернення суспільства до довоєнного ладу «хазяїн - слуга» та відголоски політики колонізаторства.

Окрім того, роман також піднімає питання темношкірої жінки-прислуги, як і зачіпає гендерний розподіл хатньої роботи. У своїй статті Р. А. Клоц говорить, що питання необхідності прислужництва у суспільстві поступово перейшло в гендерну тематику, змістивши акценти на положення жінок. Така ситуація виникла з тієї простої причини, що у 20 ст. через воєнні події відбулася практично повна фемінізація цієї професії [7].

У ракурс обраного нами роману К. Стокетт також поміщене питання взаємин усередині родини. Авторка демонструє читачеві, що у ті часи темношкіра жінка мала боротися із «расистською сегрегацією» на вулиці, та «гендерною» - вдома. Цей роман описує долю жінок, які, з одного боку, залежні від чоловіка, з іншого - від расистських поглядів білошкірого населення. Перерахована кількість та різноманітність проблемних тем, розкритих у романі, слугували переконливим фактором на користь вибору саме цього твору для вивчення авторкою пропонованої роботи.

3.3. Аналіз перекладу граматичних конструкцій з елементами расової сегрегації на прикладі роману «Прислуга»

Оскільки «Прислуга» це історичний роман і відображає події минулого, то перекладач, так само як і автор мають дотримуватися особливої стилістики, що відбиває соціокультурну, ментальну та часову специфіку твору. При перекладі таких текстів може виникати низка лінгвістичних труднощів, так як перекладач має зберігти початкову глибину стилізації. Головним завданням автора під час написання історичного твору є створення атмосфери певної епохи, а завданням перекладача є збереження цієї атмосфери.

Зауважимо, що досі пильна увага дослідників була переважно спрямована на вивчення виключно лексичної складової мовного портрета персонажа (Т. А. Кокнова, А. О. Мотожанець, О. О. Пожарицька). Хоча найбільш узагальнені ілокутивні цілі відображаються у граматичній структурі речення, проблема взаємозв'язку між виразником морально-етичних ідей автора та синтактико-граматичним оформленням і досі лишається майже не розкритою, а отже і аналізу перекладу граматичних конструкцій з такою специфікою майже не приділяли уваги. Тим не менш завдання використання влучних мовленнєвих та синтаксичних інструментів для реалізації цілей комунікації постає основним завданням не лише для автора оригіналу роману, а й для перекладача.

Для проведення аналізу було вирішено проаналізувати деякі звертання персонажу Скітер у розмовах із Ейбілін чи Мінні та можливі варіанти їх перекладу. Ми покеровувалися тим фактом, що Скітер була толерантно налаштована до темношкірих, що могло закономірно відобразитися у її мовленні, наприклад: “ Aibileen, *don't you think it would be interesting if we could show a little of her husband's ? [80, с. 133]*” – Ейбілін, *ти не вважаєш, що було б цікаво, якби ми могли трохи показати її чоловіка.*; *I'm going to give you my number at the office. Call me if you ever run into trouble, alright? [80, с. 141]* – Я

дам тобі свій робочий. *Зателефонуйте мені, якщо у вас коли-небудь будуть проблеми, добре?*; “*Please, take it. You’ve earned it.*” [80, с. 10]. – *Будь ласка, візьміть. Ви це заслужили.*

Грамаіичне оформлення речень свідчить про позитивну емоційність мовлення Скітер, її дружню налаштованість до темношкірих жінок. Відмітно, що речення, якими звертається героїня до служниць, переважно складнопідрядні, поширені та доповнені формулами ввічливості, і дуже важливо передати ці форми при перекладі. Подібними грамаіичними конструкціями перекладач зберігає конотацію, що була закладена автором в оригіналі.

Аналіз діалогічного мовлення за участі персонажів Місіс Ліфолт та Міс Гіллі показав, що у разі їх звернення до темношкірої прислуги Ейбілін, використовуються повні та прозорі конструкції: *Get the house straightened up and then go on and fix some of that chicken salad now.* [80, с. 3] – *Наведи лад у будинку, а потім піди зготуй той салат із курки; Get back in the house, Aibileen!* [80, с. 133] – *Повертайся додму, Ейбілін!; Aibileen, get me a little more iced tea, would you, please?* [80, с. 185] – *Ейбілін, принеси мені ще трохи холодного чаю, будь ласка?; But Aibileen ... colored people and white people are just so ... different.* [80, с.186] – *Але Ейбілін... кольорові та білі люди такі... різні.* [80, с. 440]. Варто зважити також на стверджувальні або імперативні інтонації речень, які у поєднанні із грамаіичною правильністю оформлення свідчать про підкреслено виховане ставлення до темношкірої служниці. Приклад-прохання викликає цікавість за рахунок його грамаіичної побудови: спочатку Міс Гіллі висловлює наказ, а вже потім додає формулу ввічливого прохання.

Порівняння синтактики мовленнєвих портретів «опозиціонерів» роману - носіїв різних ставлень до темношкірих американців - висвітлило певні структурно-синтаксичні особливості вербалізації мови расизму: грамаіично повні переважно непоширені речення імперативного або

стверджувального характеру; структура речень прохання відрізняється інверсією, що ставить наказ на перше місце, а елементи ввічливості – на останнє. За підсумками проведеного аналізу, можна стверджувати, що авторка під час створення персонажів із расистськими поглядами віддавала перевагу підкреслено граматично коректному стилю мовлення, із переважанням наказового характеру мовлення.

Політкоректна лексика викликає значний інтерес у перекладознавців. Політкоректні лексичні одиниці англійської мови, окрім того, що є реаліями та часто не мають еквівалентів в українській мові, також є неологізмами і тому перекладачам доводиться створювати нові відповідники в мові перекладу та застосовувати різноманітні лексичні та граматичні трансформації, щоб якомога точніше передати денотативне та конотативне значення вищезгаданих елементів. У процесі перекладу художніх творів із дискримінаційною лексикою відбувається «не лише зіставлення різних мовних систем, але різних культур та, навіть, цивілізацій». Перекладач постійно змушений шукати вдалі прийоми передачі характерних слів, оскільки ця категорія соціально-історичного контексту міститься за межами мовознавства.

Аналіз лексичного наповнення роману продемонстрував істотні відмінності у вживанні частин мови, з метою омовлення ідей расової сегрегації та нетерпимого ставлення до представників темношкірого населення. Була виявлена висока частотність уживання колоронімів та прикметників із негативним значенням, завдяки чому авторці вдалося тонко актуалізувати різні аспекти расизму та сегрегації, інгерентних американському суспільству того часу.

Корпус ад'єктивних одиниць, які вербалізують інтолерантність у романі очолює лексема «*colored*», яку Надія Хаєцька перекладає як «темношкірий», так як відомо, що американська спільнота до «кольорових» відносила не лише темношкірих, але й індіанців («*red-skinned*») та азіатів («*yellow-skinned*»). Відтак, загальне «*colored*» було перекладено як «темношкірий» з метою

конкретизації соціальної направленості ксенофобії, яка превалювала в описуваному хронотопі. Рідше вживається лексема «black» – «чорний», її намагаються уникати як автор, так і перекладач для прояву толерантності. Наприклад, у фрагменті «*Your ... father was white and your mother was ... colored?*» – «Твій... батько був білим, твоя мама... темношкірою?» Скітер запитує у дівчини про її батьків, намагаючись не вживати образливі слова типу «black» («чорний»).

З іншого боку, аналіз показав, що «темношкірий» і в тексті оригіналу і в тексті переклад найчастіше вживається із субстантивами на позначення людей, побутових речей, локацій, як це показано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Аналіз використання лексеми «colored»

№	Словосполучення із лексемою colored	Пояснення
1.	<i>Colored people/folk/race</i>	Темношкірі люди; афроамериканці
2.	<i>Colored man/woman/boy/girl/children</i>	Темношкірий чоловік/темношкіра жінка/ темношкірий хлопчик/темношкіра дівчинка/темношкірі діти
3.	<i>Colored helper/maid/policeman/student</i>	Темношкіра покоївка/ поліцейський/ студент
4.	<i>Colored orphanage</i>	Дім для темношкірих сиріт
5.	<i>Colored hospital</i>	Лікарня для темношкірих
6.	<i>Colored grocery store</i>	Продуктовий магазин для темношкірих.
7.	<i>Colored five-and-dime store</i>	Магазин для темношкірих, де все коштує п'ять або десять центів
8.	<i>Colored bathroom</i>	Туалет для темношкірих

9.	<i>Colored refrigerator</i>	Холодильник для чорношкірої прислуги
10.	<i>Colored bridge</i>	Міст до району темношкірих
11.	<i>Colored neighborhood/part of town</i>	Район для темношкірих
12.	<i>Colored Piggly Wiggly</i>	Крамниця «Пігллі Вігллі» для темношкірих

Джерело: складено автором на основі [80]

Надія Хаєцька використовує для перекладу таких лексем наступну конструкцію «іменник + для темношкірих», такий прийом можна описати як калькування у поєднанні з конкретизацією.

Хочеться також відмітити, що на відмінну від тексту оригіналу де лексема «*Negro*» зустрічається 19 разів і згідно аналізу фрагментів не несе стійкої негативної конотації, перекладач вжив 56 разів «негр» та інші похідні («негритос/-ка», «негритянка», «негритянські»).

«It must've been one of the other Nigras» – «Певно, хтось із тих негрів.»

«After she yelled at me like I was a nigger in the road yesterday...» – «Після того, як учора вона накричала на мене, мов я негритоска з дороги...».

«He looks at me like I'm a nigger...» – «Він дивиться на мене, як на негритоску...»

Також при аналізі роману ми виділили такі способи перекладу як:

1. Еквівалентний переклад: ККК – Ку-Клус-Клан, the marches in Birmingham – марші в Бірмінгемі;

2. Комбіноване транскрибування з опущенням: White Jitney Jungle - Крамниця «Джитні». На нашу думку, не вдалий варіант перекладацького прийому: основне значення реалії расової сегрегації опущено, через що втрачається сенс словосполучення, а, зрештою, і всього речення, закладений автором оригіналу.

3. Описовий переклад: Colored five-and-dime store - Магазин для темношкірих, де все коштує п'ять або десять центів;
4. Метод додавання: WBLA – станція з афро-американською музикою; Colored Piggly Wiggly - Крамниця «Піглі Віглі» для темношкірих.
5. Калькування в поєднанні з конкретизацією: Colored bridge – міст для темношкірих.

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що при перекладі граматичних конструкцій з елементами расової сегрегації в романі «Прислуга» найчастіше вживаються такі прийоми як дослівний переклад (нульова трансформація) та граматичні заміщення (граматичної категорії, частини мови, члена речення, речення певного типу). Расова та етнічна політкоректність англійської мови – явище не притаманне українській культурі і, у випадку, якщо вдалий еквівалент не було запозичено у мову раніше, при перекладі доводиться вдаватися до перекладацьких трансформацій. Таким чином, більшості реалій для позначення расової належності властива позитивна конотація, а основним шляхом відтворення даних одиниць є описовий переклад, рідше калькування.

РОЗДІЛ 4

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

4.1. Реферативний переклад творів як метод коректного відтворення контексту расизму

Інтертекстуальність виступає в якості своєрідного взаємозв'язку між одним текстом та іншими, що відрізняються змістом, жанрово-стилістичною специфікою, структурною побудовою, формально-знаковим вираженням та іншими характеристиками. Інтертекстуальність є підґрунтям та обов'язковою передумовою для створення нових текстів, тобто виступає в якості системо твірною чинника мовотворчості.

Інтертекстуальність набуває чіткого відображення у різноманітних формах та видах міжтекстуальної взаємодії, особливості яких зумовлені функціонально-стилістичною приналежністю текстів, а також їх загальноприйнятими особливостями в межах однієї комунікаційної сфери. При цьому, одним із найбільш вагомих елементів комунікативної взаємодії виступає дискурс, який у більшості текстах сприймається в якості способу культурної комунікації [30].

За допомогою використання такого явища як інтертекстуальність можливо усвідомити стан сучасної людини, яка існує у світі текстів, особливостей її мислення та світовідчуття, коли все вже було кимось представлено раніше, тобто використовуючи слова іншої людини. У свідомості читача текст може сприяти відкриттю нових, раніше не відомих значень, що пов'язано із перетином двох текстів, у зв'язку із чим спостерігається нашарування декількох смислових значень.

Доцільно зауважити, що явище інтертекстуальності є більш давнім, ніж поняття, що використовується на його позначення. В якості яскравого

прикладу зазначеного твердження можливо звернути увагу на Святе Письмо, написання якого здійснювалося на протязі двох тисячоліть пророками, апостолами, а також представниками різних культур та народів; у подальшому такі тексти були переписані та передбачали внесення цілої низки правок, які в окремих випадках суперечили іншим текстовим фрагментам. Саме цим прийнято аргументувати суперечливість Святого писма, яке також містило певні запозичення із шумерської міфології [34, с. 26-27].

Наукову категорію «інтертекстуальність» було введено у науковий обіг Ю. Крістєвою у 1967 року, якою було категорично змінивши ідеї М. Бахтіна стосовно інтерсуб'єктності в діалозі. Науковицею було зведено інтертекстуальність виключно до об'єктної площини, зазначивши наступне: «Будь-який текст будується як мозаїка цитат, будь-який текст – продукт вбирання і трансформації якого-небудь іншого тексту. Тим самим на місце поняття інтерсуб'єктивності стає поняття інтертекстуальності, і виявляється, що поетична мова піддається як мінімум подвійному прочитанню» [19, с. 429].

Отже, М. Бахтін виступав прихильником інтерсуб'єктної взаємодії, а Ю. Крістєва – інтероб'єктної. Категорію «інтертекстуальність» прийнято розглядати в якості поєднання суб'єктно-об'єктних характеристик, що пов'язано із задвоєнням ідей про діалогізм. У цьому зв'язку прийнято використовувати відмінні підходи до тлумачення інтертекстуальності, оскільки автор набував статусу імперсонального скриптора, яким організовується зіткнення «голосів».

Ю. Крістєвою було ототожнено поняття тексту та суб'єкта, оскільки сприймає в ролі співбесідника суб'єкта сам текст, а, отже, суб'єкт є текстом [19, с. 491]. У зв'язку із таким ототожненням спостерігається нівелювання авторських індивідуальних характеристик, видалення між об'єктом та суб'єктом, внаслідок чого тлумачення сутності інтертекстуальності сприймається в якості взаємодії текстів та відбувається без додаткових зусиль суб'єктів.

У науковій літературі зазначається, що категорія «інтертекстуальність» перебуває у тісному взаємозв'язку із таким поняттям як «діалогічність», оскільки походить саме від нього. Так, у відповідності до позиції М. Кожини, діалогічність полягає у співвідношенні між двома чи більше смисловими позиціями, до яких віднесено такі як:

- прийняття до уваги позиції читача, опонентів;
- відображення за допомогою діалогу специфіки мовлення співбесідника.

У свою чергу, А. Арутюнова пропонує розглядати діалогічність в якості текстової категорії, за допомогою якої характеризується спрямування тексту саме на читача, специфіка його змісту та мовленнєвих особливостей, можливість взаємовідноситися з іншими висловлюваннями, тобто саме інтертекстуальність, специфічну форму взаємодії між рівнозначними та рівноправними характеристиками сторін діалогу. Такий підхід сприяє охопленню внутрішньої та зовнішньої ідеологічності тексту (саме остання і вважається інтертекстуальність) [34, с. 28].

Теоретичні основи інтертекстуальності з моменту свого виникнення та протягом усього процесу розвитку характеризувалися неоднозначністю, оскільки спостерігалася наявність двох основних напрямів, представниками яких були М. Бахтін та Ю. Крістева. Ціла низка спроб поєднати протилежні за своєю сутністю підходи мали своїм наслідком виникнення термінологічних неузгоджень, у тому числі внаслідок створення нових термінологічних категорій, наприклад, транстекст чи транспозиція, які не набули такого поширення як інтертекстуальність.

Ідеї Ю. Крістєвої було розвинуто Р. Бартом, яким література сприймалася в якості «письма», у зв'язку із чим вона тлумачилася дослідником не як пасивний наслідок розвитку суспільства, а виключно в якості активної сили, що здатна вплинути на історичний розвиток. Саме Р. Бартом запропоновано класичний підхід до розуміння інтертексту, з яким ототожнював будь-який

текст; будь-які інші тексти можуть існувати в інтертексті на різноманітних рівнях та у більш-менш усвідомлених формах: тексти попередньої та теперішньої культурних епох. Будь-який текст розглядався дослідником в якості нової «тканини», що створюється за рахунок вже існуючих цитат.

Тексти сприймаються в якості нового творіння, що формується на основі вже наявних прикладів, що є подібним до цілісної картини, що створюється з окремих елементів, об'єднаних в одне ціле. Фактично текст є місцем перетину відмінних за своєю сутністю та природою цитувань, «гетерогенним за своєю природою, багатозначним і багатоголосим, незавершеним і незамкнутим, наділеним внутрішньою динамікою, потенційно відкритим для подальших смислових нашарувань і нарощувань». Фактично, автор прирівнюється до імперсональних скрипторів, існування якого припиняється виключно у випадку створення тексту. Саме на скриптора покладається організація взаємодії між позиціями і поглядами, проте безпосередньо не приймає участі у такому протистоянні. Фактично текст починає існувати автономно та не перебуває у жодній залежності від автора, проте здатен демонструвати множинність та багатоголосність власної сутності [5, с. 115].

Саме Р. Бартом було визначено позицію читача по відношенню до творів. У відповідності до позиції автора, останній повинен мати можливість для ознайомлення із реальною дійсністю самостійно, а також тексту в оточенні подібних до нього об'єктів, тобто культурного контексту та суспільного фону, що неможливо побачити без розуміння сутності текстів. У відповідності до позиції Г. Косикова, Р. Бартом було виявлено не лише амбівалентні характеристики взаємодії між текстом та твором, але й амбівалентну сутність самих текстів, у яких включено структуру попередніх текстів. Мова йде про наслідки підсвідомості у пам'яті, за допомогою чого збираються окремі частини вже існуючого твору. В даному випадку твір є більш консервативним, аніж тексти, що здійснює на нього обмежуючий вплив та упорядкування, що забезпечується шляхом реалізації авторського бачення моделі світу [18, с. 31].

У випадках, коли до тексту включено певні міжтекстові елементи (наприклад, алюзії, цитати або ремінісценції), вони можуть існувати виключно за умови їх ефективної взаємодії та поєднання. Як з цього приводу зауважено у науковій літературі, культура усього людства сприймається в якості єдиного тексту, що включається в буття, тобто єдиного інтертекст. Будь-який новостворений текст має містити такі обов'язкові елементи: єдиний попередній текст (літературна традиція чи культурний контекст) та інтертекст, оскільки виступають в якості безпосередніх елементів культури. Тексти не передбачають логічної взаємодії між смислами, оскільки рухається поміж них, внаслідок чого не можуть піддаватися плюралістичному трактуванню [34, с. 30].

Відповідно до позиції Ю. Крістевой, виникнення інтертексту зумовлений процесом читання текстів, оскільки формується внаслідок ознайомлення з чужим дискурсом, а, отже будь-який текст виступає в ролі перетину між іншими текстами, внаслідок чого можливо сформувати новий за своїм змістом текст [19, с. 491]. У свою чергу, інтертекстуальні характеристики текстів пояснюються Р. Бартом не їх походженням, а процесуальною специфікою, визначенням можливих шляхів формування нового сенсу. У процесі створення текстів, скриптором пропонується читачеві стати учасником своєї гри, а також надається можливість для самостійного прийняття участі у створенні текстів [5, с. 115].

Міжтекстова взаємодія є одним із складових елементів художньої творчої діяльності, що включає процес орієнтації на адресата, який виступає в ролі спільної для адресанта пам'яті. З одного боку автор спрямовує текст на ідеального читача, а з іншого – сам відіграє роль останнього, активно працюючи над твором та поєднуючи його з вже існуючими (як власними, так і чужими). У процесі сприймання творів читач зближається з ним за допомогою отриманих відомостей, рівнем культури мовлення, внаслідок чого має місце налагодження взаємозв'язків між адресантом та адресатом.

З формальної точки зору інтертекстуальність виступає в якості способу введення одних текстів у вже існуючі, а із семантичного – здатність текстів до нарощування власного смислового потенціалу, приймаючи до уваги зміст інших творів. Отже, завданням інтертекстуального аналізу визнається надання нового імпульсу з метою розуміння використання текстів там, «де на зломах мімезису (наслідування, подібності, імітації) спалахує осередок семіозису», що досягається через призму перспективи читання [33, с. 69]. У випадках, коли завдяки взаємодії з іншими текстами у письменника виникала можливість для повноцінної реалізації власного потенціалу, виявлення власного рівня ерудованості та творчих здібностей шляхом використання міжтекстового синтезу, то використанні інтертекстуального підходу викликає певні дискусії серед літературознавців, що пов'язується із виявленням можливого впливу чи запозичення. Складність усього процесу інтерпретації окремих текстів у контексті інтертекстуальності пов'язана із прихованим характером такої взаємодії, підсвідомою схильністю автора до використання конкретних джерел чи ретельного приховування запозичень [33, с. 69].

Як з цього приводу було зауважено М. Монтенєм, «Я вітав би того, хто зумів би мене викрити, тобто за однією лише ясністю суджень, за красою і силою висловлювань зумів би відрізнити мої запозичення від моїх власних думок. Бо, хоч за відсутності пам'яті мені самому часто не під силу розрізнити їх походження, я все ж, знаючи мої можливості, дуже добре розумію, що розкішні квіти, розсіяні в різних місцях мого викладу, зовсім не належать мені і незмірно перевищують мої власні обдарування» [27, с. 356]. Так, в даному випадку мова йде про наявність підсвідомої дії в пам'яті, а також запозичення, які не завжди можливо усвідомити, проте вони мають місце у процесі творення. З точки зору автора інтертекстуальність може бути двох видів: свідомою та несвідомою. При цьому, у випадку несвідомої інтертекстуальності мова йде про формування нової більш широкої її моделі.

Потреба у розмежуванні авторської та читацької форм інтертекстуальності пов'язана із розбіжностями у рівнях компетентності таких суб'єктів комунікації; часовою різницею між створенням текстів та їх реценцією, свідомим приховуванням автором міжтекстуального взаємозв'язку, потенційною множинністю на неможливість передбачити результат читецької інтерпретації тощо. У відповідності до позиції читача, інтертекстуальність є своєрідною настановою на більш глибоке усвідомлення сутності тексту або вирішення недостатнього розуміння тексту (текстової аномалії) шляхом встановлення багатовимірних взаємозв'язків з іншими текстами. У свою чергу, з точки зору автора інтертекстуальність є способом генезису власних текстів та піднесення власного поетичного «Я», використовуючи складне систему взаємозв'язків між опозицією, ідентифікацією та маскуванням з текстами інших авторів. Як зазначає Н. Кузьміна, зв'язок між автором та реципієнтом є дзеркальним відображенням, оскільки автор за допомогою використання механізму кодування мови передає за допомогою тексту певний зміст – читач, у процесі сприйняття готового тексту, використовує декодувальний механізм з метою розуміння його сутності [34, с. 71-72].

За загальним правилом авторська інтертекстуальність спрямована на чітко визначеного суб'єкта або групу суб'єктів, якими здійснюється розпізнавання між текстових зв'язків та усвідомлюються авторські інтенції, модальні текстові нюанси. В окремих випадках інші читачі не помічають таких інтертекстуальних посилань, оскільки сприймає текст поза закладених в нього між текстових конотацій.

У відповідності до позиції Н. П'єгге-Гро, за допомогою інтертекстуальності можливо «вивести на сцену» смислову специфіку літературних текстів, умови ознайомлення з ними, їх прийняття та глибинну сутність. Так, автором визначаються не лише специфічні характеристики сприйняття тексту, але і способи його інтерпретації. Один і той самий текст у розумінні читача та автора не збігаються, проте простежується ціла низка

співпадінь, пов'язаних з тими самими мовними сигналами, які залишаються після автора для своїх читачів, спільністю культурного осередку та часового періоду, що розділяє момент створення твору та ознайомлення з його змістом [35, с. 112].

М. Ріффатер зазначив, що розуміння сутності інтертекстуальності шляхом читання сприяє прояву своєрідного різновиду терору, коли інтертекст доводиться відшукувати самостійно. Науковцем розмежовуються поняття факультативної та необхідної інтертекстуальності. При цьому, саме останній надається виконання імперативних функцій, яку покладено в основу розшифрування повідомлень [34, с. 72].

Використання інтертекстуальності надає можливість письменнику нарощувати змістовий потенціал твору, що досягається за допомогою використання фрагментів інших творів, їх перекомпонування, вказівки посилань тощо. Використання у новостворюваних текстах елементів інтертекстуальності виступає в якості засобу інформаційного згортання попередніх текстів, а для новоствореного – інструментом для актуалізації його сутнісних полів, внаслідок чого створюється між текстовий смисловий простір. Встановлення наявності таких сутнісних полів визнається однією із основних функцій інтерпретатора, який, в залежності від рівня власної інтертекстуальної компетенції, має можливість формувати текстовий простір, що сприяє формуванню нових смислів у тексті. Чим більше смислових зв'язків проявляється у тексті, тим більш розширеною може бути інтерпретація, тобто творча реалізація текстів, а також їх конкретизація у свідомості читачів. Множинність текстової конкретизації пов'язується із суб'єктивними характеристиками читача, а також можливістю поліваріаційного сприйняття текстів [34, с. 72-73].

З метою більш яскравого відображення розуміння художніх текстів через призму інтертекстуальності, Ю. Крістевою було акцентовано увагу на трактуванні дієслова «читати», замість якого також можливо використовувати

такі поняття як «красти», збирати», «підслуховувати», «підбирати» тощо. В даному випадку категорія «читання» є своєрідною агресивною співучастю та активним способом привласнення результатів чужої праці. Фактично «письмо» є «читанням», що трансформувалося на виробничу індустрію, а письмо-читання (парагматичне письмо) виступає в ролі потяга до агресивності та тотальної співучасті [19, с. 199-200].

У процесі аналізу поглядів Ю. Крістєвої з приводу інтертекстуальності художніх текстів, З. Мітосек вказано на відсутність відокремлення процесу написання від читання, тобто не має місце розподіл процесів створення та сприйняття художніх текстів. При цьому, статус інтертекстуальності надається обом вищепредставленим поняттям, які покладаються в основу художнього дискурсу. У цілому позицію Ю. Крістєвої можливо представити у трьох наступних ракурсах:

1. Процес написання являє собою запис читання.
2. Будь-який текст виступає в ролі посилення на інші літературні твори.
3. Інтертекстуальність виступає в якості обов'язкової характеристики будь-якої літературної практики [26].

Новостворені тексти перебувають в діалогічному взаємозв'язку з іншими текстами, доповнюються новим смислом, вибірково актуалізуються окремі смисли. До того ж, в окремих випадках спостерігається вибіркова трансформація художніх смислів або руйнування первинної смислової системи (за умови пародіювання). Художня комунікаційна взаємодія, стилістичний вплив якої перебуває у безпосередньому взаємозв'язку з під текстовими даними, більш сильний до завуальованої імпліцитності інтертекстуальних сигналів, одночасно забезпечуючи широкий простір для читацької інтерпретації [30].

Специфіка між текстовою художньою взаємодією полягає у більшій виразності, порівняно з науковими текстами. Комунікативні та прагматичні

особливості наукового мовлення зумовлює наявність інших характерних особливостей між текстової взаємодії. Для наукової комунікації не є характерним використання прихованих чи завуальованих натяків, тобто існує потреба у визначеності та однозначному трактування з метою розмежування власного та чужого знання. Отже, для наукового викладу є характерним представлення виключно експліцитних та квазіекспліцитних інтертекстуальних маркерів: цитат, виділення лапками, використання додаткових графічних засобів, непрямой мови, фонових покликань, бібліографічного апарату, приміток, додатків тощо.

У сфері наукової комунікації інтертекстуальність сприймається в якості універсального принципу текстової побудови на змістовному рівні, оскільки будь-який твір пов'язується з іншими дослідженнями та є своєрідним мікротекстом. Так, у відповідності до закону наступності знання, будь-який новостворений науковий текст повинен включатися до складного механізму, за допомогою якого здійснюється збереження знання та людського спілкування. Як з цього приводу зауважується Л. Славгородською, науковий текст розташовується на перетині двох комунікативних ланок: від одного науковця до іншого, від одного етапу розвитку знань до іншого. Використовуючи інформацію, наявну у вже створених текстах, суб'єкт пізнання отримує імпульс для провадження власної творчої діяльності та створення нових текстів [30].

Кардинально протилежні характеристики інтертекстуальності мають місце у сфері художньої комунікації, оскільки вона не має встановлених у наукових текстах обмежень, оскільки у більшості випадків саме художня форма текстів виступає в якості вираження його змісту. Отже, особливої значимості інтертекстуальність має в системі художніх оповідань, оскільки слугує важливим засобом створення текстів. Важливими джерелами інтертекстуальності, що є основою взаємодії між змістовними структурами, є літературно-художній та соціально-історичний аспекти.

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що інтертекстуальність знаходить свій прояв у використанні вже існуючих текстів, тобто потенційно самостійних змістовних елементів мовленнєвого твору, за допомогою яких можливо актуалізувати значимі для автора фонові відомості, апелюючи до «культурної свідомості» читача. Попередній текст, який є результатом змістовного звуження початкового тексту та формою метонімічної заміни, характеризується такими ознаками як: автосемантичність, дейктичність до реінтерпретованості (багаторазове використання у інтертекстуальному переліку).

4.2. Особливості перекладу-перифраз, які містять расо чутливі лексеми

Автором однієї із перших спроб класифікації інтертекстуальності прийнято називати італійського вченого Д.Б. Конте, яку представлено у його праці «*Memoria dei poeti e sistema letterario*». Так, автором представлено п'ять основних видів інтертекстуальності, до яких віднесено наступні:

- парафрази як синонімічні звороти;
- співвідношення між текстами, що об'єднуються на засадах загадки та відповіді;
- діалогічний взаємозв'язок із літературною сферою та культурними традиціями;
- іронічну ремінісценцію та метафоричну реактивацію знаків з уподібненням до метафоричної алюзії.

Так, для даної класифікації є притаманним поєднання форм та окремих різновидів інтертекстуальності [34, с. 58].

В основу класифікації, представленої Л. Дженні, покладено критерії збереженості та трансформації джерельних форм, до яких автором віднесено наступні:

- еліпсис, тобто зменшене відтворення джерел;

- параномазія, тобто ремінісценція, за допомогою якої існує можливість для збереження мовного ладу;
- ампліфікація, тобто вихід за межі віртуально наявних значень у джерелах;
- інверсія, тобто зміна, перестановка ціннісних характеристик чи порядку окремих елементів джерела (наприклад, у випадку пародіювання);
- гіпербола, тобто переведення джерела на більш високий ступінь;
- перенесення семантичних джерельних схем до іншого контексту [55].

М. Ріффатером було запропоновано три основні різновиди інтертекстуальності, якими є наступні:

- 1) комплементарний (приховане значення має кожен із знаків, окрім прямого, внаслідок чого існує потреба у читача їх розпізнати);
- 2) медіативний, тобто наявність взаємозв'язку між текстом та інтертекстом, прояв якого забезпечується шляхом посередництва третіх текстів;
- 3) інtrateкстуальний, тобто у випадках, коли закодований інтертекст реалізується у межах тексту та може бути розпізнаний за допомогою стилістичних відмінностей [37, с. 126-141].

Більшість науковців, якими вивчалися критерії класифікації інтертекстуальних зв'язків, достатньо часто їх поєднують із різноманітними стилістичними фігурами, переважно метафорами та метоніміями. Наприклад, З. Мінц пропонує досліджувати інтертекстуальність в якості своєрідних «цитат-метонімії», під якою потрібно розуміти творчу діяльність окремих авторів чи відправлення до конкретних канонів. При цьому, звернення інтертекстуальності до конкретної стилістичної фігури є звуженням її значимості, оскільки воно є більш широким та може виражатися за допомогою різних способів [34, с. 59].

У свою чергу, Н. Кузьміна зазначає, що інтертекстуальністю є специфічна взаємодія між текстами, що відображена за допомогою відповідних мовних сигналів. Так, авторкою проведено систематизацію підходів до розуміння явища інтертекстуальності як основоположної категорії, що розглядається через призму різноманітних теорій, у тому числі семіотики, референції та інформації. Через призму референції тексти характеризуються наявністю «подвійної референтної віднесеності» від зображувальної дійсності до інших текстів [20, с. 20]. При цьому, зазначене твердження визнається дещо неоднозначним у науковій літературі, оскільки інтертекстуальність не варто сприймати в якості критерію естетичності текстів, оскільки вона є показником ерудованості авторів та читачів. При цьому, це забезпечується виключно за умови, що це супроводжується процесом розпізнавання між текстового зв'язку, виступаючи одночасно способом вивчення письменником попереднього досвіду, а також дотримання ключової ідеї підтекстів [34, с. 59].

Інтертекстуальність розглядається І. Арнольд як спеціальним включенням до тексту чи інших цілісних текстів з іншими мовленнєвими суб'єктами, чи їх фрагментів у формі маркованих чи немаркованих, трансформованих або незмінних уривків, алюзій або ремінісценцій [34, с. 59]. У свою чергу, Ж. Женетт пропонує розглядати інтертекстуальність у вузькому сенсі, оскільки сприймає її в ролі одної з форм транс текстуальності, тобто наявності одного тексту в інших. В якості найбільш узагальненого поняття автором використовується категорія «транс текстуальності», яка ототожнюється із «трансцендентальністю», тобто усім тим, що перебуває за межами одного тексту та включено до його зв'язків з іншими текстами.

У своїй праці «Palimpsestes: La littérature au second degré» Ж. Женетт запропоновано використання п'ятикомпонентного підходу до класифікації різновидів транстекстуальності (текстуальної трансценденції), основу якої складають різноманітні критерії. Такими різновидами є наступні:

- інтертекстуальність, за допомогою якої можливо охарактеризувати особливості взаємодії між текстами;
- архітекстуальність, тобто жанровий взаємозв'язок між окремими текстами та елементами;
- метатекстуальність – процес привнесення елемента коментування, за відсутності обов'язкової вимоги стосовно називання тексту, що підлягає такому коментуванню;
- пара текстуальність, тобто взаємозв'язок та взаємодія між заголовком, епіграфом, передмовою та інших структурних елементів з текстами;
- гіпертекстуальність, тобто існування такого типу взаємозв'язків, що забезпечує поєднання текстів з попереднім, приймаючи за основу його модифікацію (наприклад, пародія, висміювання, травесті, карикатура тощо), внаслідок чого досягається імітаційно-пародійний ефект.

У рамках усіх вище представлених типів прийнято виокремлювати цілу низку спеціальних підтипів, за допомогою яких класифікації набувають розгалуженої форми. Наприклад, гіпертекстуальність може реалізовуватися у вигляді імітації чи трансформації, що перебуває у тісному взаємозв'язку з пародіями та стилізаціями. Ж. Женеттом неодноразово підкреслювалася відкритість усіх типів інтертекстуальності та їх взаємопроникливість між собою [34, с. 60-61].

У відповідності до позиції М. Пфістера та У. Бройха прийнято розмежовувати одно текстові та системно-текстові референції. У разі виникнення зв'язків між двома окремими текстами мова йде про однотекстові референції; між декількома групами текстів – про системно-текстові.

До того ж, дослідниками пропонується розмежовувати «горизонтальну» та «вертикальну» проекції інтертекстуальності. Горизонтальна ж проекція інтертекстуальності розглядається в якості інтерсуб'єктного явища: як діалогу автора та читача, за допомогою якого забезпечується реалізація закладених у

текст рецептивних програм. У другому випадку мова йде про існування взаємодії між давніми та сучасними текстами, внаслідок чого спостерігається смислове нашарування, а також формування конотативних відтінків. У контексті даного підходу існує потреба у прийнятті до уваги кількісного складу текстів, оскільки саме це виступає в якості показника їх інтенсивності. Так, з метою виокремлення показників інтенсивності текстової взаємодії, необхідно приймати до уваги кількість текстів, які взаємодіють між собою. З метою встановлення показників інтенсивності інтертекстуальних посилань авторами запропоновано виокремлювати шість наступних критеріїв:

- комунікативність, під якою розуміється ступінь розуміння інтертекстуальної значимості з точки зору автора і читача;
- референційність, тобто взаємозв'язок між текстами, інтенсивність якого зумовлена рівнем лематизації одного тексту іншим;
- структуральність, тобто рівня визначеності використання одного тексту в межах іншого;
- рефлексивність, за допомогою якої підтверджується факт того, наскільки свідомо автором прояснюється потреба у включенні одного тексту до іншого;
- діалогічність, тобто визначення ступеня дистанційності або асиміляції з новим сенсом тексту;
- селективність або вибірковість [34, с. 61-62].

Окрім цього, У. Бройхом здійснено розмежування маркованої та немаркованої інтертекстуальності. При цьому, остання проявляється у випадках, коли автором не усвідомлюється факт цитування чужих текстів чи свідомо приховується, розраховуючи на читацьку компетенцію або вдаючись до своєї «гри» з читачем, метою якої є примушування до самостійного виявлення джерел. Дослідником акцентується увага на маркерах інтертекстуальності, якими називає імена героїв, використання різноманітних

шрифтів, виділення курсиву, цитування іноземною мовою, стилістичного контрасту тощо [34, с. 62].

Прийнявши за основу класифікаційні критерії, запропоновані Ж. Женетто, Н. П'єге-Гро виокремлено наступні форми міжтекстуальних зв'язків:

1) відносини взаємної присутності, якими є цитати, алюзія, плагіат та референція;

2) відносини деривації, під якими розуміються пародія, бурлескна травестія та стилізація.

У рамках відносин взаємної присутності, дослідницею додатково виокремлено експліцитні та імпліцитні міжтекстуальні зв'язки. В першому випадку мова йде про цитати, що виступають в ролі показників авторитетності та автентичності текстів, а також покликання-референції, а в другому – про алюзії та плагіат, у процесі визначення яких існує потреба в активізації пам'яті, що сприяє розумінню джерела та функцій текстів.

У контексті деривативних відносин дослідницею акцентовано увагу на тому, що в основу пародії та бурлескної травестії покладаються трансформаційні процеси у першоджерелах, а в основу стилізації – імітація. Бурлескна травестія безпосередньо пов'язана із переформатуванням у низький стиль будь-якого твору за умови збереженості його сюжету. При цьому, сутність пародіювання полягає у забезпеченні текстової трансформації, в межах яких спостерігаються сюжетні зміни із одночасним збереженням стилю. Стилізація сприймається в якості одного із шляхів до розкриття її сутності, що виступає пройденим етапом у творчості автора тексту [35, с. 95].

Складність та схематизм класифікаційних критеріїв, запропонованих Ж. Женеттом, відзначено Н. Фатєєвою, запропонувавши власний підхід до їх систематиці, що передбачає виокремлення окремих підвидів та засобів прояву інтертекстуальності. Так, у межах пара текстуальності науковицею проведено розмежування цитат-заголовків та епіграфів; в межах мета текстуальності – дописування «чужих» текстів, перекази, варіації тематики попередніх текстів,

а також мовну «гру» з читачем. До того ж, дослідницею введено у використання такої категорії як «метатропи», під якими варто розуміти маркери інтертекстуального взаємозв'язку, одночасно пропонуючи розмежовувати інтермедіальні тропи та стилістичні фігури, звуково-складові та морфемні типи інтертекстів. В основу інтермедіальних тропів та стилістичних фігур покладено семіотичні переноси, в основу яких покладено співвідношення виражальних засобів інших різновидів мистецтва, наприклад, літератури, музики, живопису тощо [34, с. 63].

Критичний підхід до класифікації Ж. Женетта представлено М. Гловінським, яким було здійснено редукацію її окремих компонентів. Необхідність у розмежуванні гіперінтертекстуальності та інтертекстуальності сприймається науковцем в якості сумірної, що обґрунтовується відсутністю усталених граничних ліній, за допомогою яких здійснюється розподіл зазначених явищ, із одночасною наявністю великої кількості межових, не достатньо окреслених явищ, які перебувають у протистоянні до їх однозначної кваліфікації. Намагання уникнути дублювання гіпертекстуальності та інтертекстуальності пов'язується з тим, що під першою категорією розуміється специфічна взаємодія між текстами за якої гіпертексти, тобто нові твори, неможливо зрозуміти без використання гіпотекстів, тобто тих текстів, які передували створенню нових.

При цьому, науковець не сприймає в якості інтретекстуальності паратекстуальність, тобто співвідношення тексту та епіграфу, передмовою та післямовою. У цьому зв'язку він пропонує уникати використання паратекстуальності у тій формі, коли вона виходить за межа міжтекстової проблематики. У той же час, паратекстуальність пропонується розглядати в якості внутрішньотекстової взаємодії, оскільки мова йде про існування взаємозв'язків між текстом та його окремими елементами, внаслідок чого її усунення не викликає заперечення.

Внаслідок виявлення окремих неузгодженостей та спрощення класифікації Ж. Женетта, М. Гловінським запропоновано розмежовувати такі категорії як інтертекстуальність, архітекстуальність та метатекстуальність, в результаті чого формується жанровий взаємозв'язок між творами, що є цілком органічним художнім літературним явищем. Стосовно метатекстуальності науковцем зауважено, що вона не є притаманною для окремих ліричних творів. У той же час, увага акцентується на тому факті, що інтретекстуальність знаходить свій прояв у тому випадку, коли має місце активізація семантичних характеристик декількох текстів, проте ключовим аспектом виступає той текст, на який робиться посилання, а текстова активізація, на яку здійснюється посилання, визнається вторинним чинником [13, с. 290-292].

В межах вузького підходу до трактування інтертекстуальності М. Шаповал пропонує розуміти під досліджуваним явищем свідомо виділену автором, упізнавану форму взаємодії, пропонуючи таксономію інтертекстуальних складових, в основу якої покладено розподіл на одно-текстову (відносини взаємної присутності) та системно-текстову (відношення деривації) референції. У першому випадку пропонується виділяти стилістичні та семантичні форми. При цьому, до категорії семантичних форм прийнято відносити наступні:

1. Інтертекстуальні мотиви, тобто усталені змістовно-формальні елементи іншого твору.
2. Традиційні сюжети, тобто стандартні моделі розвитку подій, що представлено в художніх творах.
3. Традиційні образи, які можуть бути античними, фольклорними, релігійними чи історичними.
4. Референція, тобто вказівка на окремий твір чи конкретного героя, які виступають в якості «точкової» цитати чи «згорнутого тексту».

5. Колажі, тобто поєднання в одному явищі гетерогенних елементів за допомогою методу сурядності, який виступає в якості художнього прийому чи принципу організації художнього простору [43, с. 67].

Серед стилістичних форм М. Шаповал пропонується виокремлювати такі елементи як цитати з атрибуціями, пара текстуальні цитати (наприклад, заголовки чи епіграфи), плагіат з метою привласнення авторства на чужий твір, алюзії, ремінісценції, центон (введення фрагментів іншого твору до новоствореного), а також окремі форми інтертекстуальності (наприклад, крилаті висловлювання чи топоси). У контексті системно-текстової рефенції дослідницею виокремлено наступні форми:

- 1) архітекстуальність;
- 2) стилізацію;
- 3) наслідування, що знаходить свій прояв на рівні системи сприйняття світу та його стилістичної специфіка;
- 4) пастиш, який є одним із різновидів стилізації;
- 5) запозичення прийомів, які можуть мати відношення до сюжетних схем, обставин, характерів персонажів чи композиційної побудови;
- 6) травестія, тобто комічна імітація попередніх текстів;
- 7) парафрази, якими є скорочена чи розширена форма текстового переказу;
- 8) пародіювання, яке має місце у випадку висміювання попередників [43, с. 68].

Приймаючи за основу теорію множинності, Г. Віват пропонується виділяти чотири ключові групи інтертекстуальних взаємозв'язків, якими є: перетинання, дотикання, комбінована взаємозалежність та накладання. Так, перетинання характеризується різноманітними зв'язками з попередніми текстами, які можуть набувати ознак переплетення, підпорядкування чи відштовхування. Дотикання є невеликим «вкрапленням» з інших текстів. Зміст творів з комбінованою взаємозалежністю полягає у використанні

різноманітних інтертекстуальних зв'язків. Накладання пов'язується із використанням сюжетно-образних запозичень, переспівів, варіацій, переказів, перекладів, пародіювання тощо [11, с. 7].

У контексті даного питання доцільно зауважити, що теорія текстуальності активно розвивається, внаслідок чого формуються нові підходи до систематизації та ідеї інтертекстуальних зв'язків. Так, В. Москвіним пропонується виокремлювати три основні форми міжтекстуальних зв'язків, в основу яких розмежування яких покладено авторське бачення, яке може бути запланованим, незапланованим чи ретельно замаскованим. Так, в першому випадку мова йде про риторичну інтертекстуальність, виникнення якої пов'язано із наступними аспектами: цитуванням; текстовими аплікаціями та алюзіями; парафразами або травестуванням; пародіювання; творчим наслідуванням успішних авторів. У другому випадку має місце спонтанна інтертекстуальність, яка формується між оригіналом та його перекладеним варіантом, тобто новою текстовою редакцією, анотацією, адаптацією, скороченим варіантом тощо. Третю форму дослідником пропонується розглядати в якості криптофорної, що полягає у свідомо приховуваній інтертекстуальності, під якою розуміється криптопародія або плагіат, коли автор бажає приховати джерело запозичення будь-яким способом [34, с. 67-68].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що на сьогоднішній день у науковій літературі представлено достатньо велику кількість підходів до визначення специфіки інтертекстуальних зв'язків та критеріїв їх класифікації. При цьому, більшість із таких підходів викликають дискусії в науковій спільноті, а в окремих випадках – полягають в основу нової класифікації інтертекстуальних зв'язків. Вважаємо, що у контексті даного дослідження необхідно прийняти за основу класифікації, запропонованої Ж. Женнет, у відповідності до якої виділяється чотири ключові групи інтертекстуальних взаємозв'язків, якими є: інтертекстуальність,

паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність та архітекстуальність.

4.3. Аналіз перекладу партнера як ключовий елемент після перекладацького етапу

Як вже було зазначено у попередніх підрозділах даної роботи, інтертекстуальність є достатньо давнім явищем, оскільки запозичення використовувалося протягом усього періоду створення літературних та інших категорій творів. Ознаки інтертекстуальності прослідковувалися ще у тексті Старого Завіту, а запозичення нерідко використовувалися в античному письменництві та у період Відродження [14, с. 32].

Серед теоретиків, праці яких покладено в основу методологічних досліджень інтертекстуальності, особливу роль відведено М. Бахтіну, яким у праці «Проблема змісту, матеріалу й форми в словесній художній творчості» ще у 1924 році пропонує розглядати художні твори в якості «місця перетину текстових площин, як діалог різного виду письма, – самого письменника, отримувача (або персонажа) і, нарешті, письма, створеного теперішнім або попереднім культурним контекстом» [6, с. 63].

При цьому, авторство терміну «інтертекстуальність» належить Ю. Крістевій, під яким науковиця пропонує розуміти один із методів дослідження та аналізу художніх текстів як єдиної системи знаків, а також взаємодію між окремими кодами, дискурсами або голосами, що перебувають у тісному взаємозв'язку в межах відповідного тексту. Досліджуючи особливості використання інтертекстуальності у процесі аналізу художніх творів Ю. Крістева зауважує, що зазначена категорія виступає в ролі текстуальної інтеракції, що має місце в межах окремих текстів. Для суб'єкта пізнання інтертекстуальність є специфічним поняттям, яке набуває ознак тих способів,

яким за допомогою тексту вивчаються історичні аспекти та вписуються в неї окремі елементи [58, с. 443].

У подальшому теоретичні концепції Ю. Крістєвої набули поширення та визнання у науковій спільноті, зокрема підтримувалися такими літературознавцями як Р. Барт, М. Гресс, Ф. Соллерс, У. Еко, М. Ріффатер та інших. Велика кількість зарубіжних та вітчизняних авторів літературних творів провадять активну інтерпретацію жанрових структур, мотивів та образів своїх шанованих попередників, не залишаючи поза увагою їх досвід, проте і привносячи власний внесок, що проявляється у розробці нових категорій та вивчення інтертекстуальності через призму інших явищ.

У процесі текстологічного аналізу твору, за умови використання інтертекстуального підходу, передбачено використання різноманітних рівнів та прийомів. Так, є можливим використання методу перекодування, що знаходить свій прояв у пов'язуванні одних текстів з іншими, застосування цитування, плагіату, алюзій. В окремих випадках інтертекстуальний підхід може використовуватися й по відношенню до сюжету, композиційної побудови, окремих художніх елементів, що запозичуються у більш раннього «художнього літературного зразка» [1, с. 32].

Як зазначено М. Ткачук, інтертекстуальність є своєрідним кодом посилок та звернень до загальноприйнятих образів, мовного різноманіття, сюжетних мотивів, що є притаманними для творчості попередників та сучасників. Інтертекстуальність варто розглядати не лише в якості літературної категорії, оскільки достатньо часто вона пов'язується із поза літературною мистецькою діяльністю, наприклад, архітектурою, мовознавством, кіно тощо. У цьому зв'язку польським літературознавцем Р. Ничем зауважено, що досліджувана категорія повинна розглядатися у більш широкому значенні, оскільки вона є поняттям, що поширюється на ті аспекти загальної цілісності та текстового змісту, за допомогою якого простежується вказівка на залежність

його створення від обізнаності у змісті інших текстів, у тому числі архітекстів [14, с. 32].

У контексті даного питання доцільно зауважити, що дослідженням категорії інтертекстуальності займалася велика кількість зарубіжних науковців, зокрема Р. Нич, М. Пфістер, У Броїх та інші. При цьому, досліджуване поняття не віднайшло належної уваги у працях вітчизняних дослідників.

Однією із найбільш конструктивних у сфері інтертекстуальних досліджень прийнято вважати позицію французького науковця Р. Барта, яким зауважено, що будь-який текст може розглядатися в якості інтертекстів; інші тексти можуть існувати в його межах на різноманітних рівнях та проявлятися у більш-менш упізнаваних формах: тексти попередніх культур та тексти сучасної культури. Будь-який текст сприймається автором в якості «нової тканини», яка створюється із вже існуючих цитат. Окремі фрагменти культурних кодів, ритмічних структур, формул та соціальних ідіом, можуть вбиратися текстами та перемішуються в ньому, оскільки у будь-якому випадку спостерігається наявність мовлення у межах тексту та в ньому. Оскільки інтертекстуальність виступає в якості обов'язкової умови будь-якого тексту, її не може бути зведено до проблем джерел та впливів, визнаючись загальним аспектом антонімічної формули, походження якої прийнято виявляти, неусвідомлені чи автоматичні цитування, які представлені в тексті без використання «лапок» [5, с. 415].

Сутність концепції М. Грессе обґрунтовується тим, що інтертекстуальність виступає в якості одного із складового культурного елемента, у зв'язку із чим визнається обов'язковою умовою літературної творчої діяльності. Будь-яке використання цитати, що є обов'язковим та може існувати навіть за відсутності бажання автора, може вводити її до складу літературного контексту, внаслідок чого формується специфічна культурна мережа, вийти за межі якої є неможливим. Отже, інтертекстуальність

науковцем співвідноситься зі сферою мовленнєвої діяльності та культурними явищами, а її використання у літературній творчості може сприйматися виключно у загальнокультурному аспекті.

Враховуючи те, що інтертекстуальність є універсальною проблемою, в межах якої формується ціла низка різноманітних рівнів досліджуваних текстів, наприклад, жанрового рівня, структурного цілого як єдності між змістом та формою, фольклорними мотивами текстів, взаємодією та взаємним проникненням різних тематичних напрямів, проблематики, ідей, характеристик персонажів, способів, типологічних подібностей, усвідомлення існуючих запозичень тощо. У цілому явище інтертекстуальності перебуває у тісному взаємозв'язку з інтерпретацією, історичними поетичними засадами та історично-літературним процесом у цілому [14, с. 33].

Відомим французьким літературознавцем та семіологом, головою французької « нової критики » Р. Бартом, підтримувалася позиція стосовно поширення у теорії англійської, американської та французької критики і літературознавстві, сприйняття художнього твору як самоцінного поетичного феномена, для чого було проаналізованого використання у межах текстів суспільних, історичних та біографічних факторів [5, с. 420]. У цьому зв'язку концепція « нової критики » віднайшла своє відображення у полеміці проти використання соціологічних методів, вчень культурно-історичних шкіл та інших напрямів позитивізму. Р. Бартом, разом із Кл. Л. Строссом, М. Фуко та Ж.Лаканом, було розроблено власну структуралістську методику в сфері гуманітарних наук, присвячуючи свої праці проблематиці культури семіотики та літературознавства.

Вчення про конотативну семіотику Р. Бартом використовувалися з метою проведення аналізу літературних форм, під якою запропоновано розуміти один із різновидів соціальної літературної творчості, для якого є характерним насичення культурними цінностями та інтенціями, що сприймаються в якості доповнення вираженого авторського змісту. У відповідності до позиції

дослідника, саме за допомогою використання такого підходу текстова форма набуває власного змістовного значення [5, с. 421]. Саме у цьому знаходить свій прояв значний внесок Р. Барта у розвиток теоретичних аспектів літературознавства.

У межах власного дослідження «Палімпсести: Література другого ступеня», Ж. Женнет прийнято виокремлювати п'ять основних різновидів форм взаємодії художніх текстів, якими є інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність та архітекстуальність [35, с. 120]. У цьому зв'язку пропонуємо проаналізувати усі вищепредставлені складові елементи у контексті дослідження художніх текстів.

Так, поняття інтерпретації передбачає пряме використання одних текстів в інших, до яких можливо віднести своєрідну «гру» цитат, алюзії та навіть плагіату. В даному випадку чужі тексти набувають форми власного, тобто новоствореного. Подібне явище, а саме «гра» цитат та алюзій простежується у творчості Л. Костенко. Зокрема, поетесою використовується засіб цитування українських народних пісень, які є загальновідомими, проте знаходять своє авторське переосмислення у новому тексті. В якості прикладу можливо представити слова відомої народної пісні: «Розпрягайте, хлопці, коні та й лягайте спочивать...», яка у поезії Л. Костенко представлена наступним чином: «Вікам посивіли вже скроні, а все про волю не чувать. Порозпрягали хлопці коні та й полягали спочивать». У творчості Л. Костенко також наявні поезії, які присвячені Т. Шевченку. Не зважаючи на те, що переважно вони мають нові назви, проте деякі з них отримали свою назву на честь рядків шевченківської поезії та творів І. Франка.

Одним із типів інтертекстуальності (безпосередньо інтерпретації) прийнято відносити й таку категорію як фігура-алюзія. У літературі нерідко зустрічаються алюзії, що пов'язані із висловлюванням «Сізіфова праця», тобто зайняття виснажливою та без результативною справою. Зазначений вислів є

крилатим та походить від імені давньогрецького правителя Сізіфа, який через вину перед вищими богами був покараний. Йому було поставлено завдання викочувати камінь на гору, проте після досягнення вершини останній щоразу скочувався назад. В деяких випадках образ Сізіфа постає в якості юмористичного чи прирівнюється до героїчних постатей [14, с. 33].

Наступним різновидом інтертекстуальності виступає паратекстуальність. Вона поширюється на різноманітні коментарі до текстів шляхом введення до його змісту, а також авторські передмови і післямови, заголовки, епіграфи тощо. Важливе значення має заголовок для розуміння сутності тексту, а також великої кількості його категорій та взаємозв'язків з іншими текстами шляхом цитування, алюзій, натяків та парафраз. Основною функцією заголовків є інформативна, оскільки об'єкт отримує свою назву на честь однієї з його ознак – тематики. У цьому зв'язку нерідко можливо зустріти заголовки-супутники, за допомогою яких здійснюється дублювання основних (наприклад, видання «Хроніка XIX ст.» містить твори «Червоне і чорне», «Утоплена» та «Майська ніч»).

Епіграфами є використання чужих текстів у новоствореному. Обрання епіграфа може свідчити про існування взаємодії між естетичними позиціями автора новоствореного тексту та його творчості у цілому, а також окремих текстів того автора, чиї слова використовуються для створення епіграфів [14, с. 34].

Паратекстуальність як один із різновидів інтертекстуальності знаходить свій прояв у відкритій формі; шляхом використання цитувань та посилань на джерело автором здійснюється повторення та відображення думок епіграфа, поширюючи їх на внутрішній контекст новоствореного твору та видозмінюючи структурну специфіку епіграфа. Саме дослідження особливостей епіграфа конкретного автора сприяє більш глибокому вивченню проблематики інтерпретації творчості автора чи його окремих текстів. Наприклад, в епіграфах Є. Маланюка можливо виявити висловлювання,

представлені у творах Е. Верхарна, А. Рембо, Т. Шевченка, Г. Сковороди, Л. Підгородського-Окулова, Я. Івашкевича, П. Куліша, М. Філянського та інших авторів.

Третім різновидом інтертекстуальності прийнято називати метатекстуальність, під якою розуміються такі ситуації, коли в конкретному тексті прослідковується наявність коментарів, що мають відношення до інших текстів. Метатекстуальність має місце у випадках, коли в межах одного тексту згадується про інший; фактично мова йде про наявність критичного взаємозв'язку між окремими текстами.

Так, у творчості Є. Маланюка прослідковується звернення до великої кількості творів інших авторів минулого та сучасників. Так, у невеликому циклі, до якого входить лише дві поезії, «Сучасникам», Є. Маланюком представлено звернення до М. Рильського та П. Тичини, у якому оцінено їх твори «Синя далечінь» та «Сонячні кларнети». До першого Є. Маланюк звертається із яскраво вираженим відчуттям глибокої любові, проте до іншого – чітко прослідковується дорікання за допущення відходу від попередніх ідеалів. Щодо творчості М. Рильського автором зазначено наступне: «Краси великий кондотьєре, Несете хрест свій там, ген-ген, Серед похмуро-рідних прерій; Ви – еллін, схимник і Гоген!»; щодо ж П. Тичини використано більш різке звернення – «...від кларнета твого – пофарбована дудка зосталась». Як зазначено з цього приводу в науковій літературі, образи окремих поезій М. Рильського у трансформованому вигляді віднайшли своє відображення у віршованих творах Є. Маланюка. Проте, з метою виявлення зазначеного факту існує потреба у проведенні більш глибокого дослідження поезій М. Рильського та творчості Є. Маланюка [14, с. 34].

Четвертою формою інтертекстуальності є гіпертекстуальність, що має місце у випадку встановлення прямого взаємозв'язку між гіпертекстом (існуючим твором) та гіпотекстом (новоствореним твором). При цьому, як і гіпертекст, так і гіпотекст в даному випадку належать одному автору. Такий

різновид взаємозв'язків може спостерігатися на широкому фоні інтертекстуальності, який в деяких випадках прийнято називати автоінтертекстуальністю; достатньо часто він проявляється у віршованих творах одного і того самого циклу, між текстами, що створені у різній часовий проміжок, проте поєднані спільністю тематики, ідей, концепту, суб'єкта чи об'єкта дії. В окремих випадках може спостерігатися ситуація, коли допускається самоцитування, використання на власні попередньо викладені думки, образи, колізійні прив'язки тощо. В якості прикладу гіпертекстуальності можливо представити цикл повістей та романів французького письменника О.-де Бальзака «Людська комедія», до складу якого входить 96-ть самостійних творів, проте більшість із них об'єднана спільністю персонажів, сюжетних ліній та наявних колізій [14, с. 34].

Останньою формою інтертекстуальності виступає архітекстуальність. За допомогою текстів існує можливість для спрямування дослідника до дотримання конкретних правил, законів літературного мовлення, із дотриманням яких вони створені. На рівні паратекстуальності може мати місце позначка роману, повісті, оповідання тощо, проте вона не є обов'язково. Отже, до складу інтертекстуальності можливо віднести ще одну дослідницьку проблему, яка має назву «генологія», тобто наявність взаємодії між жанрами за межами жорсткої жанрової диференціації. Допущення будь-яких відхилень від правил жанрової побудови не є рідкісним явищем, особливо для сучасних літературних творів. В деяких випадках авторами здійснюється самостійне визначення жанрових форм власних творів та вигадування власних. Наприклад, Л. Костенко використано такі жанрові форми як катрени та інкрустації: «Віки минули і віки грядуть Чи людством бути люди ще спроможні? Демографічні вулики гудуть а стільники розтоптані й порожні». В даному випадку поетесою не використовуються ні коми, ні крапки, внаслідок чого можливо стверджувати про побудову поетичних рядків на власний розсуд, вибудовуючи незвичний ритм, темп читання та інтонації. У випадку

використання інкрустацій спостерігається власний оригінальний та неповторний обрис, оскільки неримовані вірші поєднуються з неримованими, внаслідок чого набувається власний урізноманітнений характер побудови інтервалів між рядками.

Шляхом дослідження текстів через призму інтертекстуальності існує можливість для об'єктивного опанування текстами, отримуючи можливість для розуміння літературного процесу, а також складного взаємного переплетіння на різноманітних жанрових, лексичних, синтаксичних та ритмічних рівнях. Інтертекстуальність передбачає та враховує психологічні аспекти творчої діяльності. Кожен автор є неповторною особистістю, яка здійснює творчу діяльність на власний розсуд, приймаючи до уваги власну совість та ментальні характеристики [14, с. 34].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що інтертекстуальність є всеохоплюючою та різносторонньою категорією, оскільки саме її використання сприяє формуванню уявлень про розвиток літературі, текстову інтерференцію, формування та розвитку талантів та самобутності літературної творчості. Інтертекстуальність передбачає поглиблення знань, постійне розширення власного тезаурусу, одночасно насолоджуючись результатами літературної творчої діяльності. До того ж, саме інтертекстуальність, яка є теоретично новою методологією, виступає в якості важливого способу для розуміння семантичної, символічної та смислової сутності літературних текстів; сприйняття одного тексту на фоні іншого, які перебувають у тісному взаємозв'язку між собою.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можливо сформулювати наступні висновки.

Учені, наводячи короткий огляд становленню расизму, зазначають, що його концепція була сформована на переконанні про поділ людства на раси – певні відмінні угруповання, - які різняться за походженням та фенотипом, і характеризуються самотністю, статичністю та гомогенністю. Аналізуючи останні світові новини, доводиться визнати, що прояви расизму, ксенофобії та інших видів расової нетерпимості все ще поширені у різних проявах, відвертих та прихованих, а подекуди навіть розширюють сферу свого впливу в різних регіонах світу.

Дослідження мовленнєвих практик расизму є відносно молодими, та виконувани переважно зарубіжними доробками. Лінгвістичні дослідження цього суспільного феномену лише в 2015 році отримали власну назву «расова лінгвістика» (*raciolinguistics*) як окремий вектор філологічних досліджень.

Переклад мови расизму у політичному/публіцистичному дискурсах сьогодні є окремим вектором дослідження на перетині із расовою лінгвістикою. Серед виявлених нами прикладів, найпоширенішим прикладом вербалізації расизму є апеляція до представників інших рас як до “*culturally deprived* (культурно знедолених)”.

Аналіз лексико-семантичних характеристик расової сегрегації свідчить про існування переважання лексико-граматичних маркерів расової лексики шляхом використання прикметників, тобто опису кольору шкіри, національності чи расової приналежності. До того ж, має місце існування певних взаємозалежностей у процесі використання досліджуваних лексичних зворотів як самостійних категорій або у сполученні з іншими словами, що зумовило додаткову потребу в проведенні лексико-граматичного аналізу актуалізаторів расовочутливих лексем.

Сучасні літературні та публіцистичні тексти одночасно характеризуються обмеженістю та свободою, що полягає у здатності розкривати найбільш актуальні в суспільстві теми, одночасно супроводжуючись настанням відповідальності за правильність вербального представлення й оформлення окремих тем. Саме це й обумовило потребу в проведенні лексико-граматичного аналізу мікроконтекстів для подальшого визначення особливостей расової сегрегації та лексики, що використовується для розкриття зазначених питань. Встановлено, що авторами достатньо вдало здійснюється підбір вербалізаторів расової сегрегації, а також використовуються логічно обумовлені конструкції у процесі представлення расо чутливих тем.

Зміст більшості проаналізованих лексем свідчать про наявність негативних, знижених, нейтральних та позитивних апелятивів. У цілому переважають дволексемні маркери расової приналежності, в яких особливого значення набуває значеннєвий складовий елемент, якими є расово марковані прикметники. При цьому, використання однолексемних маркерів, серед яких нами виокремлено субстантивні лексеми, що призначені для опису кольору шкіри, є менш поширеними у художньому дискурсі.

Впливовість автора тексту на реципієнта видається важливою ознакою художнього дискурсу: автор не залишає читачеві широкий простір для власних роздумів, «спонукаючи» читача до рефлексії, самоаналізу та внутрішніх змін. Головним завданням перекладача зберегти У ході вивчення історії американського расизму було виділено кілька художніх творів, знакових для цього явища. Висновки теоретичної фази пропонованого дослідження закріпили рішення його авторки у виборі роману Кетрін Стокетт «Прислуга» як джерела для підбору фактичного матеріалу дослідження.

Аналіз перекладу лексичного наповнення роману продемонстрував істотні відмінності у вживанні частин мови, з метою омовлення ідей расової сегрегації та нетерпимого ставлення до представників темношкірого

населення. Була виявлена висока частотність уживання колоронімів та прикметників із негативним значенням, завдяки чому авторці вдалося тонко актуалізувати різні аспекти расизму та сегрегації, інгерентних американському суспільству того часу.

Підсумовуючи, можна сказати, що деякі вчені переконані у інгерентному расизмі англійської мови, пояснюючи цей висновок таким чином: мова не лише вербалізує конвенційні ідеї та концепції певної спільноти, але й формує мислення її представників. Відтак, властивий «білій» культурі расизм з високою вірогідністю міцно укорінився на глибинних рівнях мовлення та постійно і ненав'язливо зберігає расистські упередження у лінгвокультурі.

Окрему увагу було приділено інтертекстуальності, яка передбачає поглиблення знань, постійне розширення власного тезаурусу, одночасно насолоджуючись результатами літературної творчої діяльності. До того ж, саме інтертекстуальність, яка є теоретично новою методологією, виступає в якості важливого способу для розуміння семантичної, символічної та смислової сутності літературних текстів; сприйняття одного тексту на фоні іншого, які перебувають у тісному взаємозв'язку між собою.

Загалом, основою до написання пропонованого доробку послугувала необхідність ґрунтовного вивчення особливостей перекладу омовлення расових упереджень носіями англійської мови та приверненні уваги до цього питання вітчизняних науковців. Зважаючи на значний історичний досвід практики расизму в американській спільноті, та визнаний факт значного впливу художньої літератури на його поширення, джерелом фактичного матеріалу було обрано художній твір «Прислуга» авторки К. Стокетт із відповідним хронотопом.

Надія Хаєцька у своєму перекладі роману К. Стокетт «Прислуга» за рахунок вищеописаних особливостей вдало створила проаналізовані образи типових білошкірих расово-упереджених американців середнього класу 50-60х рр. 20го ст. Перспективним напрямком моїх досліджень вважаю вивчення

особливостей перекладу омовлення расизму в період 70-80х рр. 20го ст. та способи його перекладу на українську мову.

Я, Острокоморець Анастасія Миколаївна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Особливості перекладу українською реалій расової сегрегації на матеріалі англomовного художнього дискурсу» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Е.В., Мартынюк А.П., Фролова И.Е., Шевченко И.С. ; под ред. И.С. Шевченко. Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка: кол. Монография. – Х. : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. - С. 115
2. Галан В. О. Дискримінація за расовою ознакою: від апології рабства до міжнародно-правового злочину / В. О. Галан // Форум права. - 2014. - № 3. - С. 55–62., с. 56-57.
3. Гафарова А.С. Художественный текст vs художественный дискурс [Электронный ресурс] / А.С. Гафарова // Диалог языков и культур: лингвистические и лингводидактические аспекты: международная интернет-конференция, 1 апреля – 15 мая 2011 г.: тезисы докл. – URL: <http://rgf.tversu.ru/node> (дата звернення: 26.06.2022).
4. Гуо Х. Особенности дискурса художественного произведения / Х. Гуо // Молодой ученый. 2017. – № 20(154). – С. 483–486., с. 483.
5. Зінченко А. В., Вернидуб Г. С. Актуалізація расової чутливості у фрагментах сучасного англomовного публіцистичного дискурсу. Закарпатські філологічні студії, 2020. Вип. 13. Том 2. С. 84-87.
6. Зінченко А. В., Острокоморець А. М. Вербалізація расової нетерпимості в англійській мові. Тези
7. Клоц А. Р. Домашняя прислуга как объект исторического исследования в англоязычной историографии второй половины XX века [Электронный ресурс] / А. Р. Клоц. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/domashnyaya-prisluga-kak-obekt-istoricheskogo-issledovaniya-v-angloyazychnoy-istoriografii-vtoroy-poloviny-xx-v.pdf> (дата звернення: 20.05.2022).

8. Колегаєва І.М. Зображення персонажного дискурсу як жанрово детермінований вплив комунікативної вторинності в художньому тексті / І.М. Колегаєва // Вісник ХНУ – № 896. – Харків, 2010. – С. 102-107.
9. Рибенок В. В. Сутність лексико-семантичних трансформацій / В. В. Рибенок // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна. - 2012. - Вип. 24. - С. 253-255
10. Фролова І. Є. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів / І. Є. Фролова, О. В. Омецинська // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. - 2018. - Вип. 87. - С. 52-61., с. 57.
11. 'A historic day': Montgomery, Alabama, elects its first African-American mayor. URL: <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2019/10/08/montgomery-elects-steven-reed-its-first-african-american-mayor/3915021002/>. (дата звернення: 03.11.2022).
12. A History of Race and Racism in America, in 24 Chapters. URL: <https://cdn1.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/1912/2017/05/A-History-of-Race-and-Racism-in-America-in-24-Chapters.pdf>.
13. Anya Taylor-Joy wrongly called 'woman of colour'. URL: <https://tribune.com.pk/story/2287254/anya-taylor-joy-wrongly-called-woman-of-colour>. (дата звернення: 02.11.2022).
14. Are Arab Americans People of Color? Mayor Vote Raises Issue. URL: <https://www.usnews.com/news/politics/articles/2021-10-31/are-arab-americans-people-of-color-mayor-vote-raises-issue>. (дата звернення: 02.11.2022).
15. Aronowitz M., Golding L. E., Choi J.H. Homeownership Is Much More Costly for Black Homeowners. URL: <https://housingmatters.urban.org/research-summary/homeownership-much-more-costly-black-homeowners>. (дата звернення: 03.11.2022).

16. As Trump seeks reelection, immigrant voters stand in his path. URL: <https://www.latimes.com/politics/story/2019-10-23/trump-attacks-immigrants-new-naturalized-citizen-voter-registration>. (дата звернення: 03.11.2022).
17. Barry E. Bangladesh Orders Death for Islamist in Killings. URL: <https://www.nytimes.com/2013/09/18/world/asia/islamist-in-bangladesh-sentenced-to-death-in-killings.html>. (дата звернення: 03.11.2022).
18. Bethea C. Donald Trump Makes an Awkward Pitch to Black Voters in Atlanta. URL: <https://www.newyorker.com/news/dispatch/donald-trump-makes-an-awkward-pitch-to-black-voters-in-atlanta>. (дата звернення: 02.11.2022).
19. 'Beverly Hills while Black': Race, wealth, policing collide on Rodeo Drive. URL: <https://www.latimes.com/california/story/2021-11-05/la-me-beverly-hills-rodeo-drive-racial-profiling-wealth>. (дата звернення: 03.11.2022).
20. Black households can afford just 25% of homes for sale, down from 39% in 2012. URL: <https://eu.usatoday.com/story/money/2019/10/15/homes-sale-black-households-can-afford-just-25-percent-houses-market/3976383002/>. (дата звернення: 03.11.2022).
21. Воекман С. A Question of Character: Scientific Racism and the Genres of American Fiction, 1892-1912. University of Alabama Press : Tuscaloosa, 2000. 238 p.
22. Bordeau J. Xenophobia: the violence of fear and hate. New York, 2009. 64 p.
23. Bowean L. Behind Willie Wilson's appeal to black voters: 'Willie's story is the story of black people in America and black people in Chicago.' URL: <https://www.chicagotribune.com/politics/elections/ct-met-chicago-mayors-race-willie-wilson-appeal-20190314-story.html>. (дата звернення: 02.11.2022).
24. Building the Transcontinental Railroad // Digital History : веб-сайт. URL: https://www.digitalhistory.uh.edu/disp_textbook.cfm?smtID=2&psid=3147 (дата звернення: 16.05.2022).

25. Calendar Feedback: Directors should honor African Americans by hiring Black Americans to play them. URL: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2021-05-28/calendar-feedback-sunday-may-30>. (дата звернення: 02.11.2022).
26. Carlson A.C. Whiteness of a Darker Shade: Reclassifying Italian-Americans in the Trials of Maria Barbella. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10570314.2020.1779336?journalCode=rwjc20>. (дата звернення: 03.11.2022).
27. Carroll R. Life as a Mexican American on the Border Patrol: 'The system is not broken'. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/12/mexican-american-border-patrol-agent-vincente-paco>. (дата звернення: 02.11.2022).
28. Chow C. Is 'Crazy Rich Asians' the Asian 'Black Panther'? URL: <https://andscape.com/features/is-crazy-rich-asians-the-asian-black-panther/>. (дата звернення: 02.11.2022).
29. Clair M., Denis J. S. Sociology of Racism. URL: https://scholar.harvard.edu/files/matthewclair/files/sociology_of_racism_clairandenis_2015.pdf.
30. Cobb J. The Enduring Russian Propaganda Interests in Targeting African-Americans. URL: <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/the-enduring-russian-propaganda-interests-in-targeting-african-americans>. (дата звернення: 02.11.2022).
31. Coffey H. A United Airlines employee has been charged for calling a black passenger a 'shining monkey'. URL: <https://www.insider.com/united-airlines-worker-charged-with-calling-black-passenger-a-shining-monkey-2019-4>. (дата звернення: 02.11.2022).
32. Court tosses black man's murder conviction over racial bias. URL: <https://apnews.com/article/trials-ap-top-news-courts-brett-kavanaugh-supreme-courts-13cc50ff8dba44528fbcc127bb582aa>. (дата звернення: 03.11.2022).

33. Crawford K. I'm Welsh and a woman of colour. Why does the census tell me that's impossible? URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/dec/06/welsh-woman-of-colour-census-identity-whiteness>. (дата звернення: 03.11.2022).
34. Davies C. Prominent Britons of colour condemn BBC over Naga Munchetty complaint. URL: <https://www.theguardian.com/media/2019/sep/27/prominent-black-britons-condemn-bbc-over-naga-munchetty-complaint>. (дата звернення:и 03.11.2022).
35. Dijk T.A. van. Cognitive Processing in Literature Discourse / T.A. van Dijk // Poetics Today. – 1979. – Vol. 1, № 1-2. – P. 143–159., с. 151 .
36. Dikötter F. The Construction of Racial Identities in China and Japan. Hong Kong : Hong Kong University Press, 1997. 217 p., с. 1-2.
37. D'Angelo B. Louisiana girl is first African American champ at Scripps National Spelling Bee. URL: <https://www.kiro7.com/news/trending/louisiana-girl-is-first-african-american-champ-scripps-national-spelling-bee/IATREIV2XNHK5IEFHFBV2B6TCY/>. (дата звернення: 02.11.2022).
38. Flores, N. & Rosa, J. (2015). Undoing appropriateness: Raciolinguistic ideologies and language diversity in education. Harvard Educational Review, 85, 149-171. URL: <https://doi.org/10.17763/0017-8055.85.2.149> (дата звернення: 10.05.2022).
39. Frazer-Carroll M. In the Heights: Why the film's lack of dark-skinned Black people looks a lot like colourism. URL: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/in-the-heights-colourism-latinx-representation-b1868384.html>. (дата звернення: 02.11.2022).
40. Fredrickson G. M. Rassismus: Ein historischer Abriss. Hamburg : Hamburger Edition HIS., 2004. 192 p., с. 57.

41. Griswold E. Evangelicals of Color Fight Back Against the Religious Right. URL: <https://www.newyorker.com/news/on-religion/evangelicals-of-color-fight-back-against-the-religious-right>. (дата звернення: 02.11.2022).
42. Halliday J. 'No blacks' graffiti on 10-year-old's Salford home condemned. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2019/feb/17/no-blacks-graffiti-painted-on-door-of-10-year-olds-salford-home>. (дата звернення: 03.11.2022).
43. Halliday, M. A. K., & Hasan, R. Cohesion in English. London: Longman, 1979. 374 p., с. 2.
44. Harris, Z. (1952). Discourse analysis. *Language*, 28(1), 1-30.
45. Herndon A. W., Astor M. In Criminal Justice Speech, Trump Belittles Obama's Efforts for Black People. URL: <https://www.nytimes.com/2019/10/25/us/politics/trump-benedict-college-hbcu.html>. (дата звернення: 03.11.2022).
46. Jimenez J. Race, Language, and the Passive Voice: Hardship narratives in U.S. Social Studies Textbooks from 1860 to the present. *Journal of Social Studies Education Research*. 2020:11 (2),1-26.
47. Kamala Harris slams Republicans on abortion, says they're killing poor women of color. URL: <https://www.latimes.com/politics/story/2019-10-15/kamala-harris-abortion-debate>. (дата звернення: 02.11.2022).
48. Kramsch C. Language acquisition and language socialization / C. Kramsch // *Ecological perspectives*. – L. : Continuum, 2002. – P. 140–164.
49. Lee Elder, 1st Black golfer to play Masters, dies at age 87. URL: <https://www.pbs.org/newshour/nation/lee-elder-1st-black-golfer-to-play-masters-dies-at-age-87>. (дата звернення: 03.11.2022).
50. Lombard D.-E. Racism's tangible lifeline : 20th century materialculture and the continuity of the white supremacy myth. Iowa : University of Iowa, 1999. 109 p., с. 89.

51. Loomes P. Sky News commentator sacked over on-air racism. URL: <https://www.news.com.au/finance/business/media/sky-news-commentator-sacked-over-onair-racism/news-story/e860d8002f367d7ce90ea211d073865a>. (дата звернення: 03.11.2022).
52. Luna T. California created the nation's first state reparations task force. Now comes the hard part. URL: <https://reparationscomm.org/reparations-news/california-reparations-task-force-grapples-with-the-task-at-hand/>. (дата звернення: 02.11.2022).
53. M. Green. Hearing Race: Can language use lead to racism? URL: <https://www.open.edu/openlearn/languages/linguistics/hearing-race-can-language-use-lead-racism> (дата звернення: 16.05.2022).
54. Manfred Berg, Simon Wendt. Racism in the Modern World: Historical Perspectives on Cultural Transfer and Adaptation. Berghahn Books, 2011. p. 378 URL: https://books.google.com.ua/books?id=eVge45uL4_8C&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 10.05.2022).
55. Martin, J. R. & Rose, D. Working with discourse. meaning beyond the clause (2nd Edition). London: Continuum, 2007. p. 293, с. 1.
56. McClinton D. Why dark-skinned black girls like me aren't getting married. URL: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2019/apr/08/dark-skinned-black-girls-dont-get-married>. (дата звернення: 02.11.2022).
57. Mexican Americans faced racial terror from 1910-1920. URL: <https://apnews.com/article/texas-us-news-ap-top-news-az-state-wire-ca-state-wire-b8516a3d80ef40da97afd3a9e4f7d706>. (дата звернення: 02.11.2022).
58. Mironenko V.V. Lexical and semantic features of the legal text in foreign language. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lexical-and-semantic-features-of-the-legal-text-in-foreign-language>. (дата звернення: 03.11.2022).

59. Moore R. B. Racism in the English Language: A Lesson Plan and Study Essay. New York : Council on Interracial Books for Children Press, 1976. 23 p.
60. Morrison T. The Bluest Eye. New York, 2007. 221 p.
61. Motune V. Microsoft tech pioneer Jacky Wright tops list of most powerful black Britons. URL: <https://www.voice-online.co.uk/news/uk-news/2021/10/15/microsoft-tech-pioneer-jacky-wright-tops-list-of-most-powerful-black-britons/>. (дата звернення: 02.11.2022).
62. Naftali T. Ronald Reagan's Long-Hidden Racist Conversation With Richard Nixon. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/07/ronald-reagans-racist-conversation-richard-nixon/595102/>. (дата звернення: 02.11.2022).
63. Navarrette Jr. R. After El Paso shooting, Mexican Americans can no longer be ambivalent minority. URL: <https://eu.usatoday.com/story/opinion/2019/08/16/mexican-americans-immigration-el-paso-shooting-minority-racism-column/2010038001/>. (дата звернення: 03.11.2022).
64. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation. First Edition: Published by Brill Academic Publishers, 2003. 218 p.
65. Nota B. Israeli rabbi under fire for calling black people 'monkeys'. URL: <https://abcnews.go.com/International/israeli-rabbi-fire-calling-black-people-monkeys/story?id=53929608>. (дата звернення: 02.11.2022).
66. Notre Dame African American mascot responds to racist social media criticism. URL: <https://eu.indystar.com/story/sports/college/notre-dame/notre-dame-insider/2019/09/04/notre-dames-new-leprechaun-mascot-responds-racist-criticism/2211080001/>. (дата звернення: 03.11.2022).
67. Police Killings of Unarmed Black Americans Affect Mental Health of Black Community. URL: <https://www.pennmedicine.org/news/news->

[releases/2018/june/police-killings-of-unarmed-black-americans-affect-mental-health-of-black-community](#). (дата звернення: 02.11.2022).

68. President Reagan's Daughter Apologizes For Father's Racist Comments. URL: <https://www.voanews.com/a/usa-president-reagans-daughter-apologizes-fathers-racist-comments/6173092.html>. (дата звернення: 02.11.2022).

69. Prosecutors want black judge who criticized incarceration rates of African Americans removed. URL: <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2019/10/27/prosecutors-want-black-judge-recused-300-criminal-cases/2480305001/>. (дата звернення: 03.11.2022).

70. Rankine C. I Wanted to Know What White Men Thought About Their Privilege. So I Asked. URL: <https://www.nytimes.com/2019/07/17/magazine/white-men-privilege.html>. (дата звернення: 02.11.2022).

71. Reality Check: Falsehoods in US Perceptions of China. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/wjbxw/202206/t20220619_10706059.html. (дата звернення: 02.11.2022).

72. Rosa, J., & Flores, N. (2017). Unsettling language and race: Toward a raciolinguistic perspective. *Language in Society*, 46, 621-647. URL: <https://doi.org/10.1017/S0047404517000562> (дата звернення: 16.05.2022).

73. Segregation in the United States. URL: <https://www.cliffsnotes.com/study-guides/american-government/civil-rights/segregation-in-the-united-states> (дата звернення: 5.05.2022).

74. Seth V. The origins of racism : a critique of the history of ideas. *History and Theory* 59, no. 3 (September 2020), С - 343-368.

75. Sir Lenny Henry urges Black Britons to take COVID-19 vaccine. URL: <https://www.gov.uk/government/news/sir-lenny-henry-urges-black-britons-to-take-covid-19-vaccine>. (дата звернення: 02.11.2022).

76. Smith D. Trump's tactic to attack black people and women: insult their intelligence. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/aug/10/trump-attacks-twitter-black-people-women>. (дата звернення: 02.11.2022).
77. Smithers G. D. The “Right Kind of White People”: Reproducing Whiteness in the United States and Australia, 1780s-1930s. *Racism in the Modern World*. Berghahn Books, 2011. P. 303-328., с. 304-305
78. Sniderman P. M., Tetlock P. E. Symbolic racism : Problems of motive attribution in political analysis. *Journal of Social Issues*. 1986. №42. P. 129–150.
79. Stahler J. Eugene Robinson: A humanitarian crisis of Trump’s making. URL: <https://www.timesheraldonline.com/2019/06/26/eugene-robinson-a-humanitarian-crisis-of-trumps-making/>. (дата звернення: 02.11.2022).
80. Stockett K. *The Help* / K. Stockett. – New York : G. P. Putnam’s Sons, 2009. – 464 p., с. 66.
81. Stubbs M. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Nature Language*. Oxford: Blackwell, 1983. 272 p.
82. The African American Experience. URL: <https://www.colonialwilliamsburg.org/visit/itineraries/african-american-experience/>. (дата звернення: 03.11.2022).
83. The Slants Win Supreme Court Battle Over Band's Name In Trademark Dispute. URL: <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2017/06/19/533514196/the-slants-win-supreme-court-battle-over-bands-name-in-trademark-dispute>. (дата звернення: 02.11.2022).
84. Transcontinental Railroad // History. URL: <https://www.history.com/topics/inventions/transcontinental-railroad> (дата звернення: 16.05.2022).
85. Transcontinental Railroad, United States // UMass Boston Blogs : веб-сайт. URL: <http://blogs.umb.edu/buildingtheworld/railways/the-transcontinental-railroad-united-states/> (дата звернення: 16.05.2022).

86. Tull D.M. China's Engagement in Africa: Scope, Significance and Consequences. URL: <https://www.jstor.org/stable/3876304>. (дата звернення: 03.11.2022).

87. UNO General Policy Recommendation on National legislation to combat racism and racial discrimination. URL: <https://undocs.org/en/A/71/484/Add.2> (дата звернення: 5.05.2022).

88. Uwan E. How Toni Morrison's words pierced me, as a black Christian female writer. URL: <https://www.washingtonpost.com/religion/2019/08/07/how-toni-morrison-words-pierced-me-black-christian-female-writer/>. (дата звернення: 03.11.2022).

89. Vernydub H., Shvachko S. Racially marked words in fictional and publicistic discourse: translational aspects. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FxQs5hVMDXUJ:https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/86589/2/Vernydub_presentation.pptx&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ru. (дата звернення: 02.11.2022).

90. Wapnick E. Why "Success" is an Unhelpful Idea and How to Really Flourish as a Multipotentialite. URL: <https://puttylike.com/why-success-is-an-unhelpful-idea-and-how-to-really-flourish-as-a-multipotentialite/>. (дата звернення: 03.11.2022).

91. Weber J. J. Language Racism. London : Palgrave Pivot, 2015. 130 p.

92. Why a novelist shifted to essays about the 'disorientation' of being Black in the world. URL: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/books/story/2021-11-30/why-a-novelist-shifted-to-essays-about-the-disorientation-of-being-black-in-the-world>. (дата звернення: 03.11.2022).

93. Writer S. Trump's humanitarian crisis. URL: <https://eu.goerie.com/story/opinion/columns/guest/2019/06/26/trump-s-humanitarian-crisis/4828087007/>. (дата звернення: 03.11.2022).

94. Queen Latifah to receive medal from Harvard for contribution to black culture. URL: <https://www.thefader.com/2019/10/14/queen-latifah-medal-harvard-contribution-to-black-culture>. (дата звернення: 03.11.2022).

СЛОВНИКИ

95. Лицевой угол. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/192784> (дата звернення: 5.05.2022)

SUMMARY

The master considers the translation specifics of racial segregation realia into Ukrainian on the material of the English fictional discourse. The relevance of the topic is due to the fact that in the 21st century, the globalization of cultures in combination with active migration processes caused the escalation of manifestations of xenophobia and racism in world society. With the understanding of the problem of racial discrimination, more and more books began to appear in fiction, drawing the reader's attention to this issue. The topic of racial discrimination is increasingly raised in linguistic research and fictional discourse, especially in English. Translation experts have not missed this topic either, because the translation of texts containing elements of racial segregation creates a whole series of linguistic difficulties, and the task of the translator is to preserve the initial depth of stylization when translating a work into another language.

The goal of the study was a comprehensive analysis of the translation specifics of racial segregation realia into Ukrainian on the material of the English fictional discourse. In order to achieve the goal, the English fictional discourse was studied, in particular with elements of racial segregation, its lexical-semantic features were analyzed and the most successful methods of adequate translation were found.

The methodological base includes a set of general scientific and special methods of scientific knowledge. In particular, theoretical analysis - to determine the specifics of the research subject; stylistic analysis - to determine the peculiarities of the translation of lexical and grammatical units with manifestations of the implementation of racial segregation in the English fictional discourse, comparison - to analyze the linguistic discourse of the original text and the translated text between people belonging to different races.

In the first chapter, the theoretical and methodological principles of the analysis of racial segregation in fictional discourse were considered. First of all, the phenomenon of racism, its origin and methods of combating this problem were

investigated. The emergence of the idea of "race" many centuries ago turned today's world into an arena of struggle for equal rights and freedom. The phenomenon of racism has many different aspects that scientists try to describe and investigate in order to find the right solutions for its eradication. Language, as a carrier of knowledge, beliefs and convictions, also appears as a carrier of manifestations of intolerance, especially implied ones, and therefore deserves special attention from linguistic studies. The taboo of racism, which began in the second half of the 20th century, did not bypass the development of the English language, constantly making corrections.

The study of the linguisticization of racial segregation, especially in the English language, originated at the end of the 20th century. Nevertheless, only in 2015, American scientists J. Rosa (anthropologist) and N. Flores (linguist) proposed the name "racial linguistics (raciolinguistics)" for this line of research. The authors of the term interpret it as a scientific direction that investigates the methods of influence of language and speech on the formation of ideas about racial differences, and the influence of theories about races on the spread of language and speech differences between representatives of different ethnic groups.

Further study of the theoretical basis of racial linguistics shows several directions of studying the interaction of race and language. R. B. Moore, for example, tried to partially reveal the "implicit racism" inherent in the English language, which outlined the practical vector of research. The scientist described the linguisticization of color symbolism (especially in relation to the colors "white/black"), the involvement of some terminological systems (in the field of politics and law), etc.

The analysis of the relevant scientific works proves that the language, as an expression of the racist mentality of the American linguistic culture, was formed for centuries with the help of not only scientific works, but also thanks to fictional works. Therefore, in a separate subsection, we outlined the features of the texts of

English fictional discourse in order to further study the aspects of the manifestation of racism in language and speech.

As a result of research, the discourse now has an entry into various scientific fields. From the point of view of foreign linguists, discourse is considered in several guises, such as: 1) a linguistic unit outside the utterance; 2) meaning that goes beyond the grammatical basis; 3) a semantic unit, not in form, but in meaning. The proposed definitions, of course, are not exhaustive, and can represent only a part of the complex teaching about discourse as a linguistic phenomenon.

In the domestic paradigm, one of the last thorough interpretations of discourse was given by the philologist I.S. Shevchenko: discourse is a "multifaceted cognitive-communicative linguistic system-gestalt, which is determined by the totality of three aspects: the formation of ideas and beliefs (cognitive aspect), the interaction of communicators in certain socio-cultural contexts/situations (sociopragmatic aspect) and the use of means, verbal and non-verbal (linguistic aspect)".

In the course of studying the history of American racism, several works of art have been identified that are symbolic of this phenomenon. The conclusions of the theoretical phase of the proposed research confirmed the decision of its author in choosing K. Stockett's novel "The Help" as a source for the selection of actual research material.

In the second chapter, the linguistic actualization of racial segregation in the English fictional discourse was investigated, in particular, attention was paid to lexical-semantic characteristics and the analysis of racially sensitive lexemes.

Modern standards in fiction require the existence of requirements for the presentation of tolerant messages, using predominantly racially sensitive speech. The analysis of the lexical-semantic characteristics of racial segregation indicates the existence of a predominance of lexical-grammatical markers of racial vocabulary through the use of adjectives, i.e. describing skin color, nationality, or racial affiliation. In addition, certain interdependencies exist in the process of using the studied lexical turns as independent categories or in combination with other words,

which led to the additional need for a lexical-grammatical analysis of actualizers of racially sensitive lexemes.

It should be noted that verbalizers of racial intolerance were also investigated and three types were distinguished: one-component, two-component and three-component. Unlike one-component, two- and three-component verbalizers are recognized as the most effective solutions in the event of the need to indicate racial affiliation, as they include other categories of words that neutralize the offensive effect.

The analysis of the English fictional discourse shows that there is a high frequency of using lexical phrases in which attention is focused on the racial distribution. Yes, one of the most common cases is the use of coloronyms. The most used are "black" and "colored", both options can have both positive and negative connotations, in turn there is a marker "nigger" that carries only an offensive meaning. It can be concluded that the content of most of the analyzed lexemes indicate the presence of negative, reduced, neutral and positive appellatives. In general, two-locem markers of racial affiliation prevail, in which the semantic component, which are racially marked adjectives, acquires special importance. At the same time, the use of single-lexeme markers, among which we singled out substantive lexemes intended to describe skin color, are less common in fictional discourse.

The third chapter is devoted to the peculiarities of the translation of a literary text with elements of racial segregation. Translational transformations of racial segregation at both the linguistic and cultural levels were investigated to maintain translation equivalence. In the context of translation, structural and logical transformations such as situational, stylistic and logical-grammatical compensation were noted, translation strategies and the most important aspects that the translator should take into account when performing the translation were determined. Special attention was paid in this chapter to the peculiarities of the translation of racial

segregation. To investigate this issue, a lexical-semantic analysis of the American writer Catherine Stockett's novel "The Servant" was conducted.

The analysis of the lexical content of the novel demonstrated significant differences in the use of parts of the language, with the aim of conveying the ideas of racial segregation and intolerance towards representatives of the dark-skinned population. A high frequency of use of coloronyms and adjectives with a negative meaning was found.

The analysis of grammatical constructions showed that in the novel "The Servant" such techniques as literal translation (zero transformation) and grammatical substitutions (grammatical category, part of speech, part of a sentence, sentence of a certain type) are most often used. Most of the realities for marking racial belonging have a positive connotation, and the main way of reproducing these units is descriptive translation, less often tracing.

In the last, fourth chapter, the practical aspects of translating the realities of racial segregation in English fictional discourse were considered. We investigated the concepts of intertextuality and dialogicity and came to the conclusion that intertextuality finds its manifestation in the use of already existing texts, that is, potentially independent content elements of a speech work, with the help of which it is possible to actualize background information significant for the author, appealing to the "cultural consciousness" of the reader.

As a result of the study, the peculiarities of translation-periphrasis, which contain racially sensitive elements, were also revealed. For the most successful result, we considered several classifications of intertextuality, categories of semantic forms, forms of intertextual connections. In the course of the work, it was decided that in the context of this study, it is necessary to take as a basis the classification proposed by J. Gennet, according to which four key groups of intertextual relationships are distinguished, which are: intertextuality, paratextuality, metatextuality, hypertextuality and architextuality.

At the last stage, the translation of the partner was analyzed as a key element, after the translation process. We considered the main forms of intertextuality, which made it possible to study in detail the methods of comparing texts, in particular, in fictional discourse. In addition, intertextuality, which is a theoretically new methodology, acts as an important method for understanding the semantic, symbolic and meaningful essence of literary texts; perception of one text against the background of another, which are in close relationship with each other.

In general, the basis for writing the proposed addition was the need for a thorough study of the peculiarities of the translation of racial prejudice by native English speakers and drawing the attention of domestic scientists to this issue. Taking into account the significant historical experience of the practice of racism in the American community, and the recognized fact of the significant influence of fiction on its spread, the source of factual material was the fiction work "The Servant" by the author K. Stockett with the corresponding chronotope.

Summing up, we can say that the goal set at the beginning of the work has been achieved, and the tasks have been completed. I consider the study of the peculiarities of the translation of racism in the period of the 70s-80s of the 20th century to be a promising direction of my research. and methods of its translation into Ukrainian.